

PAKIET UCZNIA

> DZIAŁ VII

Świat globalnych zależności

MATERIAŁ DYDAKTYCZNY

Karty pracy i materiały dla ucznia — edukacja obywatelska, liceum i technikum

SERIA MODUŁÓW

00

01

02

03

04

05

06

07

08

09

10

PAKIET UCZNIA

Świat globalnych zależności

Pakiet Ucznia — Dział VII edukacji obywatelskiej (LO i technikum)

Wydawca: Fundacja Edukacji Globalnej (FEG)

Przedmiot: edukacja obywatelska — Dział VII, LO (kl. III) i technikum (kl. III–IV)

Podstawa prawna: Rozporządzenie Ministra Edukacji z 6 marca 2025 r. (Dz.U. 2025 poz. 382)

Wersja: v1 · lipiec 2026 · dane statystyczne zweryfikowane 03.07.2026

Nota o bezstronności i źródłach

Materiały w tym pakiecie są bezstronne i oparte na źródłach. Fundacja Edukacji Globalnej występuje jako wydawca, nie jako strona sporu — w treści dydaktycznej nie ma stanowisk fundacji, są dane, źródła i zrównoważone perspektywy.

- Nauczanie jest nieperswazyjne; jedyny aksjologiczny fundament to wartości Konstytucji RP.
- Każdy temat sporny prezentuje 2–3 stanowiska bez rozstrzygania; fakt jest oddzielony od opinii.
- Każda liczba ma źródło (instytucja + rok); dane zaktualizowano do wartości 2025/2026.

Etyka języka o Globalnym Południu: bez narracji charytatywno-paternalistycznej; mechanizmy strukturalne zamiast moralizowania; ludzie jako podmioty ze sprawczością.

Mapa pokrycia podstawy programowej (Dział VII)

Pytanie wiodące działu: „*Jak my wpływamy na świat i jak świat wpływa na nas?*”

Przypisania celów i umiejętności przepisano wprost z siatki w Dz.U. 2025 poz. 382 (s. 11–12).

Wymagania podstawowe (obowiązkowe)

Wym.	Lekcja	Cele (1–6)	Umiejętności (1–6)
P1	L1 — Świat naczyń połączonych	1	1
P2	L2 — Bezpieczeństwo w niepewnym świecie	1, 3, 4	1, 2, 3
P3	L3 — Wielkie wyzwania, wspólne rozwiązania	1, 5	1, 4
P4	L4 — Anatomia globalnego handlu	1, 5	1, 4
P5	L5 — Klimat: nauka i polityka	1, 5, 6	1, 4, 5

Wymagania fakultatywne (nauczyciel realizuje ≥1)

Wym.	Lekcja	Cele (1–6)	Umiejętności (1–6)
F1	LF1 — Migracje bez mitów	1, 3, 4	1, 2, 3
F2	LF2 — Obywatele w akcji	5, 6	4, 5
F3	LF3 — Korporacje-giganci	1, 3, 4	1, 2, 3
F4	LF4 — Konflikt pod lupą prawa	1, 2	1
F5	LF5 — Polak za granicą	1, 6	1, 6
F6	LF6 — Reporter na dyżurze	1, 2, 3	1, 2

Cele: 1 — rozumienie sfery publicznej; 2 — wartości i zasady demokracji; 3 — własne opinie; 4 — poszanowanie opinii innych; 5 — zaangażowanie obywatelskie; 6 — wpływanie na władze publiczne.

Umiejętności: 1 — analiza i weryfikacja informacji; 2 — argumentacja; 3 — dialog w kwestiach spornych; 4 — działania na rzecz rozwiązania problemów; 5 — wpływanie na władze; 6 — sprawy urzędowe i ochrona praw.

Spis treści

Numery odsyłają do fizycznej strony pakietu (licząc od strony tytułowej).

Karty pracy ucznia

Karta pracy L1 — Świat naczyń połączonych.....	6
Karta pracy L3 — Wielkie wyzwania.....	14
Karta pracy L5 — Klimat.....	22
Karta pracy L4 — Handel.....	31
Karta pracy L2 — Bezpieczeństwo.....	39
Karta pracy LF1 — Migracje.....	48
Karta pracy LF2 — Obywatele w akcji.....	56
Karta pracy LF3 — Korporacje.....	64
Karta pracy LF4 — Konflikt i prawo.....	72
Karta pracy LF5 — Polak za granicą.....	80
Karta pracy LF6 — Reporter na dyżurze.....	88

Karty działań obywatelskich (M5)

M5 — Katalog 8 kart działań.....	96
----------------------------------	----

Portfolio (M6)

M6 — Portfolio obywatelskie.....	105
----------------------------------	-----

Instrukcje projektu (M4)

M4 — Projekt edukacyjny.....	111
------------------------------	-----

KARTA PRACY · L1

Świat naczyń połączonych

Dział VII · wymaganie P1 · „Jak my wpływamy na świat i jak świat wpływa na nas?”

WARIANT: BAZOWY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Twój cel

- Rozpoznaję cztery rodzaje zależności Polski od świata i podaję przykład z danymi.
- Wskazuję przyczynę i skutek zależności oraz łączę ją z moim życiem (glokalność).

Jak pracujecie: w grupie opracowujecie JEDNĄ stację, potem słuchacie pozostałych i uzupełniacie notatki.

Stacja 1 · Handel — od kogo kupujemy i komu sprzedajemy

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Eksport Polski (2025): Niemcy **27%**, Czechy 6,2%, Francja 6,1%; do UE 75,2%. *(dane 2025/2026)*
- Import Polski (2025): Niemcy **19%**, Chiny **15,8%**, USA 4,8%. *(dane 2025/2026)*
- Bilans 2025: deficyt -21,4 mld zł (w 2024 nadwyżka). *(GUS, 2025)*

Rodzaj zależności:

Przyczyna (w tym historyczna):

Skutek:

U mnie w życiu (glokalność):

Stacja 2 · Energia — skąd bierzemy prąd i paliwo

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Zależność importowa energetyczna: **29% (2014) → 45% (2023)**. *(dane 2025/2026)*
- Ropa: ~98% importu; gaz: 82%; rosyjski gaz i węgiel wyeliminowane do końca 2024. Koszt importu surowców 2025: 104 mld zł.
- OZE w energii elektrycznej (2025): **31,4% (54,75 TWh)**; węgiel 52,2% (z 56,2% w 2024). *(Forum Energii)*
(dane 2025/2026)

Rodzaj zależności:

Przyczyna (w tym historyczna):

Skutek:

U mnie w życiu (glokalność):

Stacja 3 · Ludzie i praca — zależności w obie strony

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Cudzoziemcy w Polsce (koniec 2025): **~2,3 mln (~6% mieszkańców)**, Ukraińcy 73% (~1,68 mln). Pracujący: 1 141,1 tys. (XII 2025, +7,2% r/r). *(dane 2025/2026)*
- Emigracja Polaków (koniec 2024): **~1,499 mln** (UK 415 tys., Niemcy 407 tys.). *(GUS)*
- Uchodźcy z Ukrainy: ok. 2,7% PKB Polski (2024). *(GUS / UNHCR / Deloitte) (dane 2025/2026)*

Rodzaj zależności:

Przyczyna (w tym historyczna):

Skutek:

U mnie w życiu (glokalność):

Stacja 4 · Łańcuch dostaw — kto płaci prawdziwą cenę

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Kakao: Wybrzeże Kości Słoniowej **~45%** globalnej podaży. Rolnik: **~37%** płacy godnej (0,78 USD/dzień wobec 2,51 USD). Praca dzieci: >1,56 mln (WKS + Ghana). *(Fairtrade International)*
- Kobalt (smartfon): DR Kongo **>70%** produkcji; ~35–40 tys. dzieci; ~1–2 USD/dzień. *(raporty NGO)*
- Odpowiedź: odpowiedzialna konsumpcja (SDG 12) — certyfikaty, ograniczanie marnotrawstwa.

Rodzaj zależności:

Przyczyna (w tym historyczna):

Skutek:

U mnie w życiu (glokalność):

Mapa zależności — uzupełnij

Do każdego wymiaru wpisz jeden konkretny przykład z danymi.

	HANDEL wpisz 1 przykład	
ŁAŃCUCH DOSTAW wpisz 1 przykład	POLSKA	ENERGIA wpisz 1 przykład
	LUDZIE I PRACA wpisz 1 przykład	

Wyjściówka

1. Wypisz dwie zależności Polski od świata; dla jednej podaj przyczynę i skutek.

2. Wskaż jedną rzecz z Twojego życia, która zależy od świata — i wyjaśnij jak.

3. Podaj jedną liczbę z lekcji, którą warto zweryfikować, i napisz gdzie to sprawdzisz.

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L1

Świat naczyń połączonych

Dział VII · wymaganie P1 · „Jak my wpływamy na świat i jak świat wpływa na nas?”

WARIANT: Z RUSZTOWANIEM

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Słowniczek

- **Zależność globalna** — powiązanie Polski z innymi krajami (gospodarcze, energetyczne, ludzkie, w produkcji).
- **Import / eksport** — import = kupujemy z zagranicy; eksport = sprzedajemy za granicę.
- **Łańcuch dostaw** — droga produktu od surowca, przez fabrykę, do sklepu.
- **Glokalność** — „globalne w moim życiu” — jak wielka sprawa dotyka mnie i mojej okolicy.
- **Odpowiedzialna konsumpcja** — wybory zakupowe, które ograniczają szkody dla ludzi i środowiska.

Przykład wypełnienia (Stacja 1 — Handel)

Rodzaj zależności: handlowa (kupujemy i sprzedajemy za granicą).**Przyczyna:** bliskość i członkostwo w UE — najwięcej wymiany z Niemcami.**Skutek:** gdy gospodarka Niemiec zwalnia, polski eksport też odczuwa spadek.**U mnie w życiu:** wiele produktów w sklepie pochodzi z importu — moje zakupy to część handlu.

Stacja 1 · Handel — od kogo kupujemy i komu sprzedajemy

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Eksport Polski (2025): Niemcy **27%**, Czechy 6,2%, Francja 6,1%; do UE 75,2%. *(dane 2025/2026)*
- Import Polski (2025): Niemcy **19%**, Chiny **15,8%**, USA 4,8%. *(dane 2025/2026)*
- Bilans 2025: deficyt -21,4 mld zł (w 2024 nadwyżka). *(GUS, 2025)*

Uzupełnij zdanie:

Polska najwięcej eksportuje do (.....%), a najwięcej importuje z i

Pytania pomocnicze: Do którego kraju Polska eksportuje najwięcej? Skąd najwięcej importuje? Co się zmienia w bilansie?

Skutek + „u mnie w życiu”:

Stacja 2 · Energia — skąd bierzemy prąd i paliwo

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Zależność importowa energetyczna: **29% (2014) → 45% (2023)**. *(dane 2025/2026)*
- Ropa: ~98% importu; gaz: 82%; rosyjski gaz i węgiel wyeliminowane do końca 2024. Koszt importu surowców 2025: 104 mld zł.
- OZE w energii elektrycznej (2025): **31,4% (54,75 TWh)**; węgiel 52,2% (z 56,2% w 2024). *(Forum Energii) (dane 2025/2026)*

Uzupełnij zdanie:

Zależność importowa energii wzrosła z% (2014) do% (2023); udział OZE to%.

Pytania pomocnicze: Czy zależność od importu energii rośnie, czy maleje? Co robi udział OZE? Skąd Polska bierze ropę i gaz?

Skutek + „u mnie w życiu”:

Stacja 3 · Ludzie i praca — zależności w obie strony

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Cudzoziemcy w Polsce (koniec 2025): **~2,3 mln (~6% mieszkańców)**, Ukraińcy 73% (~1,68 mln).
Pracujący: 1 141,1 tys. (XII 2025, +7,2% r/r). *(dane 2025/2026)*
- Emigracja Polaków (koniec 2024): **~1,499 mln** (UK 415 tys., Niemcy 407 tys.). *(GUS)*
- Uchodźcy z Ukrainy: ok. 2,7% PKB Polski (2024). *(GUS / UNHCR / Deloitte) (dane 2025/2026)*

Uzupełnij zdanie:

Do Polski przyjeżdżają głównie, a Polacy najczęściej emigrują do i

Pytania pomocnicze: Kto przyjeżdża do Polski, a kto wyjeżdża? W którą stronę działa ta zależność? Jaki jest wpływ na gospodarkę?

Skutek + „u mnie w życiu”:

Stacja 4 · Łańcuch dostaw — kto płaci prawdziwą cenę

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Kakao: Wybrzeże Kości Słoniowej **~45%** globalnej podaży. Rolnik: ~37% płacy godnej (0,78 USD/dzień wobec 2,51 USD). Praca dzieci: >1,56 mln (WKS + Ghana). *(Fairtrade International)*
- Kobalt (smartfon): DR Kongo **>70%** produkcji; ~35–40 tys. dzieci; ~1–2 USD/dzień. *(raporty NGO)*
- Odpowiedź: odpowiedzialna konsumpcja (SDG 12) — certyfikaty, ograniczanie marnotrawstwa.

Uzupełnij zdanie:

Rolnik uprawiający kakao dostaje ok.% płacy godnej; kobalt w >70% pochodzi z

Pytania pomocnicze: Skąd pochodzi surowiec (kakao, kobalt)? Ile dostaje rolnik/górnik? Jak można kupować odpowiedzialniej?

Skutek + „u mnie w życiu”:

Mapa zależności — uzupełnij

Wpisz po jednym przykładzie do każdego wymiaru. Możesz skorzystać z danych ze stacji.

	HANDEL wpisz 1 przykład	
ŁAŃCUCH DOSTAW wpisz 1 przykład	POLSKA	ENERGIA wpisz 1 przykład
	LUDZIE I PRACA wpisz 1 przykład	

Wyjściówka

Dokończ zdania:

Najbardziej zaskoczyła mnie zależność, bo

Jedna liczba, którą chcę zweryfikować, to — sprawdzę ją w:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L1

Świat naczyń połączonych

Dział VII · wymaganie P1 · „Jak my wpływamy na świat i jak świat wpływa na nas?”

WARIANT: ROZSZERZONY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Punkt wyjścia

Znasz już cztery wymiary zależności Polski (handel, energia, ludzie, łańcuchy dostaw). Teraz oceniasz spory i projektujesz rozwiązania. Pracuj na danych — oddzielaj fakt od opinii.

Zadanie 1. Dwa stanowiska — patriotyzm gospodarczy i odpowiedzialna konsumpcja

Spór: czy państwo powinno preferować krajowe produkty i kapitał, czy zostawić to rynkowi? Kontekst: model polski jest mieszany (rola PFR, „narodowi czempioni” + otwartość); Indeks Wolności Gospodarczej 2025 sytuuje Polskę na 25/44 w Europie („umiarkowanie wolna”). Wypisz argumenty i oceń.

Stanowisko interwencyjne	Stanowisko wolnorynkowe
popyt wewnętrzny, miejsca pracy, kapitał narodowy...	efektywność rynku, ryzyko protekcjonizmu i wojen handlowych...

Twoja ocena (który argument najsilniejszy i dlaczego — bez „jedynej słusznej” odpowiedzi):

Zadanie 2. Kазus prawny — kto odpowiada za łańcuch dostaw?

Nestlé USA i Cargill przed Sądem Najwyższym USA (2021): sąd uznał, że firmy nie odpowiadają w USA za nadużycia (m.in. pracę dzieci) w zagranicznych częściach łańcucha dostaw kakao. Wywołało to falę krytyki.

Kto Twoim zdaniem powinien odpowiadać za warunki w łańcuchu dostaw i dlaczego? Gdzie są granice prawa krajowego?

Zadanie 3. Zaprojektuj rozwiązanie systemowe

Zaproponuj jedno rozwiązanie ograniczające szkody w łańcuchu dostaw (np. regulacja UE, certyfikacja, edukacja konsumentów, podatek). Oceń też jego ograniczenia.

Rozwiązanie:

Ograniczenia / ryzyka rozwiązania:

Zadanie 4. Weryfikacja danych

W lekcji wiele liczb opatrzone rokiem odczytu (dane 2025/2026). Wybierz dwie i zaplanuj weryfikację.

Liczba do sprawdzenia	Gdzie i jak zweryfikuję (instytucja, rok)

Refleksja

Która zależność Polski jest — Twoim zdaniem — najtrudniejsza do zmiany i dlaczego?

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L3

Wielkie wyzwania, wspólne rozwiązania

Dział VII · wymaganie P3 · „Czy 17 celów może zmienić świat — i co ja z tym mam wspólnego?”

WARIANT: BAZOWY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Twój cel

- Wymieniam problemy globalne i znam Agendę 2030 (17 Celów Zrównoważonego Rozwoju).
- Łączę Cel globalny z działaniem lokalnym (glokalność) i weryfikuję dane.

Jak pracujecie: w grupie opracowujecie JEDNĄ stację, potem słuchacie pozostałych i uzupełniacie notatki.

Stacja 1 · Czym jest Agenda 2030

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 25.09.2015 r. — **17 Celów, 169 zadań, 231 wskaźników.** (ONZ)
- Zasada „5P”: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój, partnerstwo. (ONZ)
- Cele są niepodzielne — realizacja jednego wpływa na inne (np. edukacja ↔ ubóstwo ↔ klimat).

Na czym polega problem/zależność:

Dlaczego potrzebna jest współpraca międzynarodowa:

Skutek dla ludzi:

Działanie lokalne / u mnie w życiu:

Stacja 2 · Świat: jak nam idzie

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- **35%** zadań na ścieżce realizacji; **18%** w regresie (2025). (UN DESA) *(dane 2025/2026)*
- Roczna luka finansowa na realizację Celów: **~4 bln USD.** (UN DESA / PIE) *(dane 2025/2026)*
- Oficjalna pomoc rozwojowa krajów DAC: **0,26% DNB (2025)** wobec celu 0,7% — spadek z 0,34% w 2024. (OECD, 2026) *(dane 2025/2026)*

Na czym polega problem/zależność:

Dlaczego potrzebna jest współpraca międzynarodowa:

Skutek dla ludzi:

Działanie lokalne / u mnie w życiu:

Stacja 3 · Polska w rankingu Celów

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Sustainable Development Report 2026: Polska **11. miejsce (82,07 pkt)** na 167 krajów (w 2025 r.: 9. miejsce). (SDSN, SDR 2026) *(dane 2025/2026)*
- Wysoka pozycja maskuje „lukę wdrożeniową”: mocne wskaźniki instytucjonalne, słabsze środowiskowe. (GUS / SDSN, 2026)
- Najlepiej: Cel 1 (koniec ubóstwa), Cel 4 (edukacja); najslabiej: Cel 7 (energia), Cel 13 (klimat). (GUS / SDSN, 2025–2026)

Na czym polega problem/zależność:

Dlaczego potrzebna jest współpraca międzynarodowa:

Skutek dla ludzi:

Działanie lokalne / u mnie w życiu:

Stacja 4 · Od globalnego do lokalnego

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Zrównoważony rozwój ma w Polsce rangę konstytucyjną — art. 5 Konstytucji RP.
- Monitoring prowadzi GUS (portal sdg.gov.pl); Polska złożyła przeglądy krajowe (VNR) w 2018 i 2023 r. (GUS / ONZ)
- Cele realizują też samorządy, szkoły i obywatele — od segregacji odpadów po lokalne konsultacje.

Na czym polega problem/zależność:

Dlaczego potrzebna jest współpraca międzynarodowa:

Skutek dla ludzi:

Działanie lokalne / u mnie w życiu:

Synteza — uzupełnij

Wybierz jeden Cel Zrównoważonego Rozwoju i rozłóż go na trzy poziomy.

Cel / problem globalny	Działanie na poziomie państw	Co mogę zrobić lokalnie

Wyjściówka

1. Wskaż jeden problem globalny i wyjaśnij, dlaczego jego rozwiązanie wymaga współpracy międzynarodowej.

2. Podaj jeden Cel Zrównoważonego Rozwoju i jedno działanie lokalne, które możesz z nim powiązać.

3. Podaj jedną liczbę z lekcji, którą warto zweryfikować, i napisz gdzie to sprawdzisz.

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L3

Wielkie wyzwania, wspólne rozwiązania

Dział VII · wymaganie P3 · „Czy 17 celów może zmienić świat — i co ja z tym mam wspólnego?”

WARIANT: Z RUSZTOWANIEM

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Słowniczek

- **Zrównoważony rozwój** — rozwój, który zaspokaja potrzeby dziś, nie szkodząc przyszłym pokoleniom.
- **Agenda 2030** — przyjęty przez ONZ w 2015 r. plan z 17 Celami do 2030 r.
- **Wskaźnik** — liczba, którą mierzy się postęp (np. odsetek osób z dostępem do czystej wody).
- **Glokalność** — „globalne w moim życiu” — jak wielka sprawa dotyka mnie i mojej okolicy.

Przykład wypełnienia (Stacja 1)

Problem: brak czystej i taniej energii (Cel 7) — Polska wypada tu słabo.**Współpraca:** transformacja energetyczna wymaga wspólnych zasad i finansowania w UE.**Skutek:** od miksu energetycznego zależą ceny prądu i jakość powietrza.**Lokalnie:** oszczędzanie energii w szkole, panele na dachu, konsultacje o smogu.

Stacja 1 · Czym jest Agenda 2030

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ z 25.09.2015 r. — **17 Celów, 169 zadań, 231 wskaźników.** (ONZ)
- Zasada „5P”: ludzie, planeta, dobrobyt, pokój, partnerstwo. (ONZ)
- Cele są niepodzielne — realizacja jednego wpływa na inne (np. edukacja ↔ ubóstwo ↔ klimat).

Uzupełnij zdanie:

Agenda 2030 to plan z Celami przyjęty przez ONZ w roku

Pytania pomocnicze: Ile jest Celów? Kto i kiedy je przyjął? Po co mierzy się wskaźniki?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 2 · Świat: jak nam idzie

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- **35%** zadań na ścieżce realizacji; **18%** w regresie (2025). (UN DESA) (dane 2025/2026)
- Roczna luka finansowa na realizację Celów: **~4 bln USD.** (UN DESA / PIE) (dane 2025/2026)
- Oficjalna pomoc rozwojowa krajów DAC: **0,26% DNB (2025)** wobec celu 0,7% — spadek z 0,34% w 2024. (OECD, 2026) (dane 2025/2026)

Uzupełnij zdanie:

Na świecie pomyślnie realizuje się tylko ok.% zadań, a roczna luka finansowa to ok. bln USD.

Pytania pomocnicze: Dlaczego postęp jest wolny? Czego brakuje najbardziej?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 3 · Polska w rankingu Celów

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Sustainable Development Report 2026: Polska **11. miejsce (82,07 pkt)** na 167 krajów (w 2025 r.: 9. miejsce). (SDSN, SDR 2026) (dane 2025/2026)
- Wysoka pozycja maskuje „lukę wdrożeniową”: mocne wskaźniki instytucjonalne, słabsze środowiskowe. (GUS / SDSN, 2026)
- Najlepiej: Cel 1 (koniec ubóstwa), Cel 4 (edukacja); najslabiej: Cel 7 (energia), Cel 13 (klimat). (GUS / SDSN, 2025–2026)

Uzupełnij zdanie:

Polska zajmuje miejsce w rankingu Celów (wynik%); najslabiej wypada w Celach i

Pytania pomocnicze: Czy wysokie miejsce oznacza brak problemów? Które Cele są słabe i dlaczego?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 4 · Od globalnego do lokalnego

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Zrównoważony rozwój ma w Polsce rangę konstytucyjną — art. 5 Konstytucji RP.
- Monitoring prowadzi GUS (portal sdg.gov.pl); Polska złożyła przeglądy krajowe (VNR) w 2018 i 2023 r. (GUS / ONZ)
- Cele realizują też samorządy, szkoły i obywatele — od segregacji odpadów po lokalne konsultacje.

Uzupełnij zdanie:

Zrównoważony rozwój ma w Polsce rangę konstytucyjną — art. Konstytucji RP; monitoruje go

Pytania pomocnicze: Kto realizuje Cele oprócz rządu? Co możesz zrobić Ty?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Synteza — uzupełnij

Wybierz jeden Cel Zrównoważonego Rozwoju i rozłóż go na trzy poziomy.

Cel / problem globalny	Działanie na poziomie państw	Co mogę zrobić lokalnie

Wyjściówka

Dokończ zdanie:

Najważniejszy problem globalny to dla mnie, bo

Jedna liczba, którą chcę zweryfikować, to — sprawdzę ją w:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L3

Wielkie wyzwania, wspólne rozwiązania

Dział VII · wymaganie P3 · „Czy 17 celów może zmienić świat — i co ja z tym mam wspólnego?”

WARIANT: ROZSZERZONY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Zadanie 1. Najsłabsze Cele Polski

Polska wypada najsłabiej w Celu 7 (czysta energia) i Celu 13 (klimat). Wypisz przyczyny i skutki oraz oceń, co można zmienić.

Cel 7 — czysta energia	Cel 13 — klimat
przyczyna: wysoki udział węgla w miksie...	przyczyna: emisje i rosnące koszty ekstremów...

Twoja ocena — który Cel łatwiej poprawić i dlaczego (bez „jedynej słusznej” odpowiedzi):

Zadanie 2. Zaprojektuj działanie lokalne

Wybierz jeden Cel i zaproponuj realne działanie w Twojej szkole lub okolicy. Oceń też jego ograniczenia.

Cel i działanie:

Ograniczenia / ryzyka:

Zadanie 3. Weryfikacja rankingu

Pozycja Polski w rankingu Celów to dana zmienna (odczyt 2026). Zaplanuj weryfikację.

Co sprawdzam	Gdzie i jak (instytucja, rok)

Refleksja: dlaczego ranking to dopiero początek analizy, a nie ostateczna ocena?

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L5

Klimat: nauka i polityka

Dział VII · wymaganie P5 · „Co wiemy na pewno o klimacie, a o co się spieramy?”

WARIANT: BAZOWY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Twój cel

- Wyjaśniam przyczyny i skutki kryzysu klimatycznego na danych.
- Oddzielam fakt (konsensus) od opinii (spór o tempo) i wskazuję własne działanie.

Jak pracujecie: w grupie opracowujecie JEDNĄ stację, potem słuchacie pozostałych i uzupełniacie notatki.

Stacja 1 · Co wiemy na pewno — konsensus nauki

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Konsensus IPCC: emisje z działalności człowieka są głównym motorem ocieplenia. (IPCC AR6)
- Średnia temperatura globalna 2011–2020: **+1,1°C** wobec 1850–1900; **2024 r. był najcieplejszy (+1,48°C), 2025 trzecim (+1,47°C)**. (IPCC / WMO–Copernicus, 2026) *(dane 2025/2026)*
- Stężenie CO₂: z ~277 ppm (1750) do **429,4 ppm (2026)** — rekord (425,7 średnia 2025). (NOAA / Copernicus) *(dane 2025/2026)*

Fakt (co wiemy na pewno) + dane:

Przyczyna:

Skutek dla ludzi/Polski:

Działanie, które mogę podjąć:

Stacja 2 · Klimat w Polsce

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Ocieplenie w Polsce od 1951 r.: **+2,0°C**; tempo ok. +0,29°C na dekadę. (KOBIZE / IMGW) *(dane 2025/2026)*
- Emisje gazów cieplarnianych 2024: **341,03 mln t ekwiwalentu CO₂** (–41,2% wobec 1988). (KOBIZE, KRI 2026) *(dane 2025/2026)*
- Największy udział ma CO₂ (81,8%), potem metan (11,1%). (KOBIZE, 2026) *(dane 2025/2026)*

Fakt (co wiemy na pewno) + dane:

Przyczyna:

Skutek dla ludzi/Polski:

Działanie, które mogę podjąć:

Stacja 3 · Skutki i koszty (powódź 2024)

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Straty z ekstremów do 2050 r.: **83 mld zł/rok przy transformacji (1,5% PKB)** lub **124 mld zł/rok bez działań (2,2% PKB)**. (*Instytut Reform / ClientEarth, 2025*) (dane 2025/2026)
- Powódź z września 2024 r. (SW Polska): opady lokalnie **>219 mm**; koszt ok. **13 mld zł**. (*IMGW / Instytut Reform, 2025*) (dane 2025/2026)
- Przy ociepleniu +1,3°C prawdopodobieństwo takich opadów w Europie Środkowej wzrosło ok. **2×**. (*analizy atrybucyjne*) (dane 2025/2026)

Fakt (co wiemy na pewno) + dane:

Przyczyna:

Skutek dla ludzi/Polski:

Działanie, które mogę podjąć:

Stacja 4 · Co robimy — inicjatywy

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Porozumienie paryskie (2015); unijny Zielony Ład i pakiet Fit for 55: **-55% emisji netto do 2030** (wobec 1990), neutralność 2050. (*Komisja Europejska*) (dane 2025/2026)
- Koniec rejestracji nowych aut spalinowych po 2035 r.; Społeczny Fundusz Klimatyczny 2026–2032: **86,7 mld EUR**. (*UE*) (dane 2025/2026)
- Lokalnie: miejskie plany adaptacji, błękitno-zielona infrastruktura, dopłaty do fotowoltaiki i pomp ciepła.

Fakt (co wiemy na pewno) + dane:

Przyczyna:

Skutek dla ludzi/Polski:

Działanie, które mogę podjąć:

Synteza — uzupełnij

Rozdziel to, co wiemy, od tego, o co się spieramy.

FAKT — konsensus nauki	OPINIA — spór polityczno-gospodarczy

Wyjściówka

1. Podaj jedną przyczynę i jeden skutek kryzysu klimatycznego oparte na danych (fakt).

2. Podaj jedną kwestię, o którą toczy się spór polityczno-gospodarczy (opinia) — i dwa różne stanowiska.

3. Wskaż jedno działanie klimatyczne, które możesz podjąć jako obywatel.

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L5

Klimat: nauka i polityka

Dział VII · wymaganie P5 · „Co wiemy na pewno o klimacie, a o co się spieramy?”

WARIANT: Z RUSZTOWANIEM

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Słowniczek

- **Kryzys klimatyczny** — długotrwałe, groźne zmiany klimatu wywołane głównie emisjami człowieka.
- **Konsensus naukowy** — zgoda ogromnej większości badaczy oparta na dowodach (raporty IPCC).
- **Transformacja energetyczna** — przejście z paliw kopalnych na źródła nisko- i zeroemisyjne.
- **Adaptacja** — dostosowanie do skutków zmian klimatu (np. ochrona przed powodzią).

Przykład wypełnienia (Stacja 1)**Fakt:** średnia temperatura wzrosła o +1,1°C (2011–2020) — to pomiar (IPCC).**Przyczyna:** emisje CO₂ z paliw kopalnych; stężenie wzrosło o 51% od 1750 r.**Skutek:** częstsze ekstrema — np. powódź 2024 r. (koszt ok. 13 mld zł).**Działanie:** oszczędzanie energii, transport zbiorowy, głos w konsultacjach.**Stacja 1 · Co wiemy na pewno — konsensus nauki****Dane (nie zmieniaj — analizuj):**

- Konsensus IPCC: emisje z działalności człowieka są głównym motorem ocieplenia. (IPCC AR6)
- Średnia temperatura globalna 2011–2020: **+1,1°C** wobec 1850–1900; **2024 r. był najcieplejszy (+1,48°C), 2025 trzecim (+1,47°C)**. (IPCC / WMO–Copernicus, 2026) (dane 2025/2026)
- Stężenie CO₂: z ~277 ppm (1750) do **429,4 ppm (2026)** — rekord (425,7 średnia 2025). (NOAA / Copernicus) (dane 2025/2026)

Uzupełnij zdanie:

Średnia temperatura globalna wzrosła o°C (2011–2020); w 2024 r. przekroczono próg°C.

Pytania pomocnicze: Skąd wiemy, że to człowiek? Co jest pomiarem, a co prognozą?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:**Stacja 2 · Klimat w Polsce****Dane (nie zmieniaj — analizuj):**

- Ocieplenie w Polsce od 1951 r.: **+2,0°C**; tempo ok. +0,29°C na dekadę. (KOBiZE / IMGW) (dane 2025/2026)
- Emisje gazów cieplarnianych 2024: **341,03 mln t ekwiwalentu CO₂** (–41,2% wobec 1988). (KOBiZE, KRI 2026) (dane 2025/2026)
- Największy udział ma CO₂ (81,8%), potem metan (11,1%). (KOBiZE, 2026) (dane 2025/2026)

Uzupełnij zdanie:

W Polsce od 1951 r. ocieplenie wynosi°C; emisje w 2024 r. to mln t ekwiwalentu CO₂.

Pytania pomocnicze: Czy polskie emisje rosną, czy maleją? Co to zmienia?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 3 · Skutki i koszty (powódź 2024)

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Straty z ekstremów do 2050 r.: **83 mld zł/rok przy transformacji (1,5% PKB)** lub **124 mld zł/rok bez działań (2,2% PKB)**. (*Instytut Reform / ClientEarth, 2025*) (dane 2025/2026)
- Powódź z września 2024 r. (SW Polska): opady lokalnie **>219 mm**; koszt ok. **13 mld zł**. (*IMGW / Instytut Reform, 2025*) (dane 2025/2026)
- Przy ociepleniu +1,3°C prawdopodobieństwo takich opadów w Europie Środkowej wzrosło ok. **2×**. (*analizy atrybucyjne*) (dane 2025/2026)

Uzupełnij zdanie:

Ekstrema pogodowe kosztują Polskę ok. mld PLN rocznie; powódź 2024 r. przyniosła opady >..... mm.

Pytania pomocnicze: Kto ponosi koszty ekstremów? Czy zaniechanie jest darmowe?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 4 · Co robimy — inicjatywy

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Porozumienie paryskie (2015); unijny Zielony Ład i pakiet Fit for 55: **-55% emisji netto do 2030** (wobec 1990), neutralność 2050. (*Komisja Europejska*) (dane 2025/2026)
- Koniec rejestracji nowych aut spalinowych po 2035 r.; Społeczny Fundusz Klimatyczny 2026–2032: **86,7 mld EUR**. (*UE*) (dane 2025/2026)
- Lokalnie: miejskie plany adaptacji, błękitno-zielona infrastruktura, dopłaty do fotowoltaiki i pomp ciepła.

Uzupełnij zdanie:

Unia planuje% redukcji emisji do 2030 r. i neutralność klimatyczną w roku

Pytania pomocnicze: Które inicjatywy są globalne, a które lokalne? Co możesz Ty?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Synteza — uzupełnij

Rozdziel to, co wiemy, od tego, o co się spieramy.

FAKT — konsensus nauki	OPINIA — spór polityczno-gospodarczy

Wyjściówka

Dokończ zdanie:

Pewny jestem, że (fakt), a spieram się o (opinia).

Jedna liczba, którą chcę zweryfikować, to — sprawdzę ją w:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L5

Klimat: nauka i polityka

Dział VII · wymaganie P5 · „Co wiemy na pewno o klimacie, a o co się spieramy?”

WARIANT: ROZSZERZONY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Zadanie 1. Debata oksfordzka — przygotuj oba stanowiska

Zbierz argumenty i dane dla obu stron sporu o tempo transformacji. Uczysz się bronić także stanowiska, z którym niekoniecznie się zgadzasz.

Pro-transformacyjne	Sceptyczno-krytyczne
koszt zaniechania > koszt transformacji...	nierówne obciążenie: węgiel ~52% generacji PL...

Twoja ocena po zebraniu argumentów (bez „jedynej słusznej” odpowiedzi):

Zadanie 2. Fakt czy opinia?

Przy każdym zdaniu zaznacz, czy to fakt (można sprawdzić), czy opinia (ocena) — i uzasadnij.

„Człowiek jest głównym powodem ocieplenia.” →

„Transformacja jest zbyt kosztowna dla Polski.” →

„W 2024 r. przekroczono próg 1,5°C.” →

Zadanie 3. Weryfikacja danych

Wybierz dwie liczby (opatrzone rokiem odczytu) i zaplanuj weryfikację.

Liczba do sprawdzenia	Gdzie i jak (instytucja, rok)

Refleksja: dlaczego w klimacie tak ważne jest oddzielanie faktu od opinii?

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L4

Anatomia globalnego handlu

Dział VII · wymaganie P4 · „Kto naprawdę płaci za moją czekoladę i mój smartfon?”

WARIANT: BAZOWY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Twój cel

- Śledzę łańcuch dostaw i oceniam wpływ handlu na jakość życia ludzi.
- Rozumiem odpowiedzialną konsumpcję i spór o patriotyzm gospodarczy; weryfikuję dane.

Jak pracujecie: w grupie opracowujecie JEDNĄ stację, potem słuchacie pozostałych i uzupełniacie notatki.

Stacja 1 · Łańcuch kakao (czekolada)

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Wybrzeże Kości Słoniowej dostarcza **~45%** globalnej podaży kakao. (*Fairtrade International*)
- Rolnik otrzymuje ok. **37% tzw. płacy godnej** (0,78 USD/dzień wobec 2,51 USD). (*Fairtrade International*) *(dane 2025/2026)*
- Na farmach kakao (WKS + Ghana) pracuje **>1,56 mln dzieci**. (*Fairtrade International*) *(dane 2025/2026)*

Na czym polega zależność w łańcuchu:

Przyczyna (w tym historyczna):

Skutek dla ludzi:

Co mogę zrobić / u mnie w życiu:

Stacja 2 · Łańcuch kobaltu (smartfon)

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Demokratyczna Republika Konga dostarcza **>70%** światowego kobaltu. (*raporty NGO*)
- **~25–40%** pochodzi z kopalń rzemieślniczych (~150 tys. osób); pracuje tam **~35–40 tys. dzieci**. (*raporty NGO*) *(dane 2025/2026)*
- Zarobek górnika rzemieślniczego: **~1–2 USD/dzień**; skutki zdrowotne (pylica). (*raporty NGO*) *(dane 2025/2026)*

Na czym polega zależność w łańcuchu:

Przyczyna (w tym historyczna):

Skutek dla ludzi:

Co mogę zrobić / u mnie w życiu:

Stacja 3 · Odpowiedzialna konsumpcja

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Odpowiedzialna konsumpcja to Cel 12 Agendy 2030 — ograniczanie szkód społecznych i środowiskowych.
- Narzędzia: certyfikaty (Fairtrade, UTZ), ograniczanie marnotrawstwa, świadome wybory zakupowe.
- Konsument jest częścią łańcucha — popyt zmienia praktyki producentów.

Na czym polega zależność w łańcuchu:

Przyczyna (w tym historyczna):

Skutek dla ludzi:

Co mogę zrobić / u mnie w życiu:

Stacja 4 · Patriotyzm gospodarczy — spór

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Model polski jest mieszany: rola Polskiego Funduszu Rozwoju i „narodowych czempionów”, przy otwartości na rynek.
- Indeks Wolności Gospodarczej 2025: Polska **25. na 44** w Europie („gospodarka umiarkowanie wolna”). (*Heritage Foundation*) (dane 2025/2026)
- Spór: preferować krajowe produkty i kapitał czy zostawić to rynkowi? (dwa stanowiska niżej)

Na czym polega zależność w łańcuchu:

Przyczyna (w tym historyczna):

Skutek dla ludzi:

Co mogę zrobić / u mnie w życiu:

Synteza — uzupełnij

Wybierz jeden produkt i rozpisz jego łańcuch oraz koszt ukryty i alternatywę.

Ogniwo łańcucha	Kto zyskuje / ile	Ukryty koszt / alternatywa

Wyjściówka

1. Prześledź krótko łańcuch jednego produktu i wskaż, gdzie powstaje największy koszt społeczny lub środowiskowy.

2. Podaj jedną zasadę odpowiedzialnej konsumpcji, którą możesz zastosować.

3. Wypisz po jednym argumencie za i przeciw patriotyzmowi gospodarczemu.

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L4

Anatomia globalnego handlu

Dział VII · wymaganie P4 · „Kto naprawdę płaci za moją czekoladę i mój smartfon?”

WARIANT: Z RUSZTOWANIEM

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Słowniczek

- **Łańcuch dostaw** — droga produktu od surowca, przez produkcję, do sklepu i konsumenta.
- **Płaca godna** — wynagrodzenie wystarczające na godne życie (często wyższe niż płaca minimalna).
- **Odpowiedzialna konsumpcja** — wybory ograniczające szkody społeczne i środowiskowe (Cel 12).
- **Patriotyzm gospodarczy** — preferowanie krajowych produktów, usług i kapitału — przedmiot sporu.

Przykład wypełnienia (Stacja 1)

Zależność: kakao z Wybrzeża Kości Słoniowej (~45% podaży) trafia do czekolady w Polsce.**Przyczyna:** struktura handlu i słaba pozycja rolników w łańcuchu.**Skutek:** rolnik dostaje ok. 37% płacy godnej; praca dzieci na farmach.**Działanie:** wybór produktów z certyfikatem, ograniczanie marnotrawstwa.

Stacja 1 · Łańcuch kakao (czekolada)

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Wybrzeże Kości Słoniowej dostarcza **~45%** globalnej podaży kakao. (*Fairtrade International*)
- Rolnik otrzymuje ok. **37% tzw. płacy godnej** (0,78 USD/dzień wobec 2,51 USD). (*Fairtrade International*) (dane 2025/2026)
- Na farmach kakao (WKS + Ghana) pracuje **>1,56 mln dzieci**. (*Fairtrade International*) (dane 2025/2026)

Uzupełnij zdanie:

Wybrzeże Kości Słoniowej dostarcza ok.% kakao; rolnik dostaje ok.% płacy godnej.

Pytania pomocnicze: Kto jest na początku łańcucha? Ile dostaje? Dlaczego tak mało?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 2 · Łańcuch kobaltu (smartfon)

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Demokratyczna Republika Konga dostarcza **>70%** światowego kobaltu. (*raporty NGO*)
- **~25–40%** pochodzi z kopalń rzemieślniczych (~150 tys. osób); pracuje tam **~35–40 tys. dzieci**. (*raporty NGO*) (dane 2025/2026)
- Zarobek górnika rzemieślniczego: **~1–2 USD/dzień**; skutki zdrowotne (pylica). (*raporty NGO*) (dane 2025/2026)

Uzupełnij zdanie:

DR Konga dostarcza >.....% kobaltu; w kopalniach rzemieślniczych pracuje ok. tys. dzieci.

Pytania pomocnicze: Skąd kobalt? Kto go wydobywa i w jakich warunkach?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 3 · Odpowiedzialna konsumpcja

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Odpowiedzialna konsumpcja to Cel 12 Agendy 2030 — ograniczanie szkód społecznych i środowiskowych.
- Narzędzia: certyfikaty (Fairtrade, UTZ), ograniczanie marnotrawstwa, świadome wybory zakupowe.
- Konsument jest częścią łańcucha — popyt zmienia praktyki producentów.

Uzupełnij zdanie:

Odpowiedzialna konsumpcja to Cel Agendy 2030; jej narzędzia to i ograniczanie marnotrawstwa.

Pytania pomocnicze: Co realnie może zmienić konsument? Gdzie są granice tej mocy?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 4 · Patriotyzm gospodarczy — spór

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Model polski jest mieszany: rola Polskiego Funduszu Rozwoju i „narodowych czempionów”, przy otwartości na rynek.
- Indeks Wolności Gospodarczej 2025: Polska **25. na 44** w Europie („gospodarka umiarkowanie wolna”). (*Heritage Foundation*) (dane 2025/2026)
- Spór: preferować krajowe produkty i kapitał czy zostawić to rynkowi? (dwa stanowiska niżej)

Uzupełnij zdanie:

W Indeksie Wolności Gospodarczej 2025 Polska zajmuje miejsce w Europie.

Pytania pomocnicze: Jakie są plusy i minusy preferowania krajowych firm?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Synteza — uzupełnij

Wybierz jeden produkt i rozpisz jego łańcuch oraz koszt ukryty i alternatywę.

Ogniwo łańcucha	Kto zyskuje / ile	Ukryty koszt / alternatywa

Wyjściówka

Dokończ zdanie:

Najbardziej zaskoczyło mnie, że, dlatego jako konsument

Jedna liczba, którą chcę zweryfikować, to — sprawdzę ją w:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L4

Anatomia globalnego handlu

Dział VII · wymaganie P4 · „Kto naprawdę płaci za moją czekoladę i mój smartfon?”

WARIANT: ROZSZERZONY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Zadanie 1. Dwa stanowiska — patriotyzm gospodarczy

Zbierz argumenty obu stron. Kontekst: model polski jest mieszany; Indeks Wolności Gospodarczej 2025 stawia Polskę na 25/44 w Europie („umiarkowanie wolna”).

Interwencjonistyczne	Wolnorynkowe
popyt wewnętrzny, miejsca pracy...	efektywność rynku, ryzyko protekcjonizmu...

Twoja ocena (który argument najsilniejszy i dlaczego — bez „jedyniej słusznej” odpowiedzi):

Zadanie 2. Kазus prawny — odpowiedzialność w łańcuchu

Nestlé USA i Cargill przed Sądem Najwyższym USA (2021): **sąd uznał, że firmy nie odpowiadają w USA za nadużycia (m.in. pracę dzieci) w zagranicznych częściach łańcucha dostaw kakao.** Wywołało to falę krytyki.

Kto Twoim zdaniem powinien odpowiadać za warunki w łańcuchu dostaw? Gdzie są granice prawa krajowego?

Zadanie 3. Projekt działania konsumenckiego + weryfikacja

Zaproponuj realne działanie (audyt zakupów, kampania) i wybierz dane do weryfikacji.

Liczba do sprawdzenia	Gdzie i jak (instytucja, rok)

Moje działanie konsumenckie i jego ograniczenia:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L2

Bezpieczeństwo w niepewnym świecie

Dział VII · wymaganie P2 · „Kto i jak chroni Polskę — i gdzie są granice tej ochrony?”

WARIANT: BAZOWY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Twój cel

- Wyjaśniam czynniki bezpieczeństwa Polski i rolę NATO oraz ONZ.
- Rozróżniam typy zagrożeń, formułuję opinię i weryfikuję dane.

Jak pracujecie: w grupie opracowujecie JEDNĄ stację, potem słuchacie pozostałych i uzupełniacie notatki.

Stacja 1 · NATO — obrona kolektywna

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- NATO opiera się na odstraszaniu i obronie kolektywnej (art. 5); wzmocniona wschodnia flanką i strukturą dowódczą w Polsce.
- Wydatki obronne 2025: Polska **4,7% PKB** — najwyższy odsetek w NATO (wzrost z 3,9% w 2024). (*raport Sekr. Gen. NATO, 2026*) (*dane 2025/2026*)
- Szczyt NATO w Hadze (VI 2025): cel **5% PKB do 2035** (3,5% siły + 1,5% odporność); wszystkie państwa osiągnęły min. 2%. (*NATO, 2026*) (*dane 2025/2026*)

Na czym polega zagrożenie/czynnik:

Przyczyna:

Skutek dla bezpieczeństwa:

Kto chroni / co mogę zrobić:

Stacja 2 · Zagrożenia niemilitarne

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Cyberbezpieczeństwo 2025: **272 941 zgłoszonych incydentów** (+144,4% rok do roku). (*Ministerstwo Cyfryzacji, 2026*) (*dane 2025/2026*)
- Presja na granicy z Białorusią gwałtownie spadła: I–V 2026 tylko **215 prób** (–98% r/r), zatrzymanych **3 osoby** (2025: 1,8 tys.). (*Straż Graniczna, 2026*) (*dane 2025/2026*)
- Zagrożenia hybrydowe łączą środki militarne i niemilitarne (cyberataki, dezinformacja, presja migracyjna) poniżej progu wojny.

Na czym polega zagrożenie/czynnik:

Przyczyna:

Skutek dla bezpieczeństwa:

Kto chroni / co mogę zrobić:

Stacja 3 · ONZ — bezpieczeństwo zbiorowe

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- ONZ to uniwersalny system bezpieczeństwa zbiorowego; Rada Bezpieczeństwa bywa sparaliżowana użyciem prawa weta przez stałych członków (P5) — ostatnio najczęściej Rosję i Chiny, ale z weta korzystały też inne mocarstwa.
- Polska uczestniczy w misjach — np. UNIFIL w Libanie: **220 polskich żołnierzy** od 2019 r. (ONZ / MON) *(dane 2025/2026)*
- Kontekst reformy: „Pakt dla Przyszłości” przyjęty na Szczycie Przyszłości ONZ (wrzesień 2024).

Na czym polega zagrożenie/czynnik:

Przyczyna:

Skutek dla bezpieczeństwa:

Kto chroni / co mogę zrobić:

Stacja 4 · Reforma Rady Bezpieczeństwa — spór

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Grupa G4 (Japonia, Niemcy, Indie, Brazylia) dąży do rozszerzenia Rady i ograniczenia weta.
- Stali członkowie (P5) bronią weta jako „bezpiecznika” przed konfrontacją mocarstw.
- Państwa średnie (m.in. Polska, Włochy) proponują wzmocnienie zgromadzeń regionalnych i „inteligentne weto”.

Na czym polega zagrożenie/czynnik:

Przyczyna:

Skutek dla bezpieczeństwa:

Kto chroni / co mogę zrobić:

Synteza — uzupełnij

Wybierz jedno zagrożenie i rozpisz je metaplanem.

Zagrożenie — przyczyny	Skutki	Przeciwdziałanie (kto i jak)

Wyjściówka

1. Wymień dwa czynniki wpływające na bezpieczeństwo Polski i rolę NATO lub ONZ.

2. Podaj jeden przykład zagrożenia hybrydowego lub cybernetycznego i sposób przeciwdziałania.

3. Sformułuj własną opinię o reformie Rady Bezpieczeństwa i jeden kontrargument.

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L2

Bezpieczeństwo w niepewnym świecie

Dział VII · wymaganie P2 · „Kto i jak chroni Polskę — i gdzie są granice tej ochrony?”

WARIANT: Z RUSZTOWANIEM

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Słowniczek

- **Bezpieczeństwo międzynarodowe** — stan i działania chroniące państwa przed zagrożeniami (militarnymi i nie).
- **NATO** — sojusz obronny oparty na obronie kolektywnej (art. 5).
- **Zagrożenia hybrydowe** — łączenie środków militarnych i niemilitarnych poniżej progu wojny.
- **Weto** — prawo stałego członka Rady Bezpieczeństwa do zablokowania decyzji.

Przykład wypełnienia (Stacja 1)**Zagrożenie:** cyberatak na instytucje publiczne — przykład zagrożenia niemilitarnego.**Przyczyna:** napięcia międzynarodowe i łatwość ataków w sieci.**Skutek:** w 2025 r. zgłoszono 272 941 incydentów (+144,4% r/r).**Przeciwdziałanie:** zespoły CSIRT, higiena cyfrowa, współpraca w NATO i UE.**Stacja 1 · NATO — obrona kolektywna****Dane (nie zmieniaj — analizuj):**

- NATO opiera się na odstraszaniu i obronie kolektywnej (art. 5); wzmocniona wschodnia flanką i struktury dowódcze w Polsce.
- Wydatki obronne 2025: Polska **4,7% PKB** — najwyższy odsetek w NATO (wzrost z 3,9% w 2024). (*raport Sekr. Gen. NATO, 2026*) (*dane 2025/2026*)
- Szczyt NATO w Hadze (VI 2025): cel **5% PKB do 2035** (3,5% siły + 1,5% odporność); wszystkie państwa osiągnęły min. 2%. (*NATO, 2026*) (*dane 2025/2026*)

Uzupełnij zdanie:

Wydatki obronne Polski w 2025 r. to% PKB — odsetek w NATO.

*Pytania pomocnicze: Na czym polega art. 5? Dlaczego wydatki rosną?***Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:****Stacja 2 · Zagrożenia niemilitarne****Dane (nie zmieniaj — analizuj):**

- Cyberbezpieczeństwo 2025: **272 941 zgłoszonych incydentów** (+144,4% rok do roku). (*Ministerstwo Cyfryzacji, 2026*) (*dane 2025/2026*)
- Presja na granicy z Białorusią gwałtownie spadła: I–V 2026 tylko **215 prób** (–98% r/r), zatrzymanych

3 osoby (2025: 1,8 tys.). (*Straż Graniczna, 2026*) (dane 2025/2026)

- Zagrożenia hybrydowe łączą środki militarne i niemilitarne (cyberataki, dezinformacja, presja migracyjna) poniżej progu wojny.

Uzupełnij zdanie:

W 2025 r. zgłoszono incydentów cyber (+.....% r/r).

Pytania pomocnicze: Czy cyber i hybryda różnią się od wojny? Jak je rozpoznać?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 3 · ONZ — bezpieczeństwo zbiorowe

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- ONZ to uniwersalny system bezpieczeństwa zbiorowego; Rada Bezpieczeństwa bywa sparaliżowana użyciem prawa weta przez stałych członków (P5) — ostatnio najczęściej Rosję i Chiny, ale z weta korzystały też inne mocarstwa.
- Polska uczestniczy w misjach — np. UNIFIL w Libanie: **220 polskich żołnierzy** od 2019 r. (ONZ / MON) (dane 2025/2026)
- Kontekst reformy: „Pakt dla Przyszłości” przyjęty na Szczycie Przyszłości ONZ (wrzesień 2024).

Uzupełnij zdanie:

Rada Bezpieczeństwa bywa sparaliżowana przez prawo, którym dysponują stali członkowie (.....).

Pytania pomocnicze: Po co jest weto? Kiedy bywa nadużywane?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 4 · Reforma Rady Bezpieczeństwa — spór

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Grupa G4 (Japonia, Niemcy, Indie, Brazylia) dąży do rozszerzenia Rady i ograniczenia weta.
- Stali członkowie (P5) bronią weta jako „bezpiecznika” przed konfrontacją mocarstw.
- Państwa średnie (m.in. Polska, Włochy) proponują wzmocnienie zgromadzeń regionalnych i „inteligentne weto”.

Uzupełnij zdanie:

Reformy chce m.in. grupa; państwa średnie proponują tzw. „inteligentne weto” w sprawach i zbrodni wojennych.

Pytania pomocnicze: Które stanowisko jest Ci bliższe i jaki jest jego kontrargument?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Synteza — uzupełnij

Wybierz jedno zagrożenie i rozpisz je metaplanem.

Zagrożenie — przyczyny	Skutki	Przeciwdziałanie (kto i jak)

Wyjściówka

Dokończ zdanie:

Największym zagrożeniem dla bezpieczeństwa Polski jest dla mnie, bo

Jedna liczba, którą chcę zweryfikować, to — sprawdzę ją w:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · L2

Bezpieczeństwo w niepewnym świecie

Dział VII · wymaganie P2 · „Kto i jak chroni Polskę — i gdzie są granice tej ochrony?”

WARIANT: ROZSZERZONY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Zadanie 1. Debata panelowa — trzy stanowiska

Przygotuj argumenty trzech grup wobec reformy Rady Bezpieczeństwa ONZ. Ćwiczysz dialog z szacunkiem dla odmiennych zdań.

G4	P5	Państwa średnie
nowe stałe miejsca...	weto jako bezpiecznik...	inteligentne weto...

Twoje stanowisko i najsilniejszy kontrargument (bez „jedynej słusznej” odpowiedzi):

Zadanie 2. Metaplan zagrożenia niemilitarnego

Wybierz zagrożenie cybernetyczne lub hybrydowe i rozpisz je metaplanem.

Przyczyny	Skutki	Przeciwdziałanie

Wniosek: dlaczego zagrożenia niemilitarne są trudniejsze do rozpoznania?

Zadanie 3. Weryfikacja danych

Dane o wydatkach i cyberincydentach są zmienne (odczyt 2025/2026). Zaplanuj weryfikację.

Liczba do sprawdzenia	Gdzie i jak (instytucja, rok)

Refleksja: jak dane o bezpieczeństwie mogą być używane do manipulacji?

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF1

Migracje bez mitów

Dział VII · wymaganie F1 · „Co naprawdę mówią dane o migracjach — a co jest mitem?”

WARIANT: BAZOWY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Twój cel

- Rozróżniam kategorie prawne migrantów i weryfikuję dane.
- Oddzielam fakt od opinii i mitu; formułuję własne stanowisko.

Jak pracujecie: w grupie opracowujecie JEDNĄ stację, potem słuchacie pozostałych i uzupełniacie notatki.

Stacja 1 · Kategorie prawne — bez mieszania pojęć

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Uchodźca: osoba z uzasadnioną obawą prześladowania, objęta ochroną prawa międzynarodowego.
- Ochrona czasowa: tymczasowa ochrona grupy masowo napływającej (np. wojna), bez indywidualnego postępowania.
- Migrant zarobkowy: osoba przemieszczająca się głównie w celu pracy — kategoria odrębna.

Fakt (sprawdzalny) + dane:

Opinia (ocena) w debacie:

Mit i jak go obalić danymi:

Moje stanowisko / u mnie w okolicy:

Stacja 2 · Świat i Unia Europejska

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Świat (poł. 2024): **304 mln migrantów** (3,7% populacji). (UN DESA) *(dane 2025/2026)*
- Przymusowo wysiedleni (koniec 2025): **117,8 mln** — pierwszy spadek od dekady (z 122 mln w 2024). (UNHCR, 2026) *(dane 2025/2026)*
- UE (2025): **669 365** pierwszorazowych wniosków azylowych (–27% r/r). (Eurostat) *(dane 2025/2026)*

Fakt (sprawdzalny) + dane:

Opinia (ocena) w debacie:

Mit i jak go obalić danymi:

Moje stanowisko / u mnie w okolicy:

Stacja 3 • Migracje w Polsce

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Cudzoziemcy (koniec 2025): **~2,3 mln (~6%)**, Ukraińcy 73% (~1,68 mln). (*GUS, 2026*) (*dane 2025/2026*)
- Praca (koniec 2025): **1 141,1 tys. cudzoziemców** (+7,2% r/r; Ukraińcy 67,6%). Emigracja Polaków (2024): ~1,499 mln. (*GUS, 2026*) (*dane 2025/2026*)
- Zmiana prawna: ustawa „wygaszająca” weszła w życie 5 marca 2026 — ujednoliciła ochronę czasową; brak weryfikacji PESEL UKR paszportem grozi utratą statusu od 1 września 2026. (*stan prawny 2026*)

Fakt (sprawdzalny) + dane:

Opinia (ocena) w debacie:

Mit i jak go obalić danymi:

Moje stanowisko / u mnie w okolicy:

Stacja 4 • Wpływ i debata

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Demografia: przyrost naturalny 2024 **-4,2‰**; migracja czasowo łagodzi lukę. (*GUS*) (*dane 2025/2026*)
- Gospodarka: uchodźcy z Ukrainy ~2,7% PKB Polski (2024). (*Deloitte/UNHCR, 2024*)
- Integracja: MIPEX 2020 dla Polski **40/100** — słabość długofalowej strategii (brak nowszej edycji). (*MIPEX, 2020*)

Fakt (sprawdzalny) + dane:

Opinia (ocena) w debacie:

Mit i jak go obalić danymi:

Moje stanowisko / u mnie w okolicy:

Synteza — uzupełnij

Rozdziel fakty, opinie i mity o migracjach.

FAKT (dane)	OPINIA (ocena)	MIT i obalenie

Wyjściówka

1. Rozróżnij trzy kategorie prawne migrantów i podaj przykład każdej.

2. Podaj jeden fakt i jedną opinię z debaty o migracjach.

3. Wskaż jedną liczbę do zweryfikowania i napisz gdzie ją sprawdzisz.

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF1

Migracje bez mitów

Dział VII · wymaganie F1 · „Co naprawdę mówią dane o migracjach — a co jest mitem?”

WARIANT: Z RUSZTOWANIEM

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Słowniczek

- **Uchodźca** — osoba objęta ochroną z powodu obawy prześladowania.
- **Ochrona czasowa** — tymczasowa ochrona grupy masowo napływającej (np. wojna).
- **Migrant zarobkowy** — osoba migrująca głównie w celu pracy.
- **Integracja** — proces włączania migrantów w życie społeczne i gospodarcze.

Przykład wypełnienia (Stacja 1)

Fakt: cudzoziemcy to ok. 6% mieszkańców Polski, w większości Ukraińcy (GUS).**Opinia:** „migracja pomaga/szkodzi gospodarce” — zależy od kryteriów.**Mit:** „migranci to głównie osoby niepracujące” — dane pokazują ponad milion pracujących.**Stanowisko:** uzasadnione danymi, z szacunkiem dla innych zdań.

Stacja 1 · Kategorie prawne — bez mieszania pojęć

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Uchodźca: osoba z uzasadnioną obawą prześladowania, objęta ochroną prawa międzynarodowego.
- Ochrona czasowa: tymczasowa ochrona grupy masowo napływającej (np. wojna), bez indywidualnego postępowania.
- Migrant zarobkowy: osoba przemieszczająca się głównie w celu pracy — kategoria odrębna.

Uzupełnij zdanie:

Cudzoziemcy stanowią ok.% mieszkańców Polski;% z nich to obywatele Ukrainy.

Pytania pomocnicze: Czym różni się uchodźca od migranta zarobkowego?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 2 · Świat i Unia Europejska

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Świat (poł. 2024): **304 mln migrantów** (3,7% populacji). (UN DESA) (dane 2025/2026)
- Przymusowo wysiedleni (koniec 2025): **117,8 mln** — pierwszy spadek od dekady (z 122 mln w 2024). (UNHCR, 2026) (dane 2025/2026)
- UE (2025): **669 365** pierwszorazowych wniosków azylowych (–27% r/r). (Eurostat) (dane 2025/2026)

Uzupełnij zdanie:

W Polsce pracuje ok. mln cudzoziemców; poza granicami przebywa ok. mln Polaków.

Pytania pomocnicze: Które liczby są pewne, a które trzeba odświeżyć?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 3 • Migracje w Polsce

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Cudzoziemcy (koniec 2025): **~2,3 mln (~6%)**, Ukraińcy 73% (~1,68 mln). (GUS, 2026) (dane 2025/2026)
- Praca (koniec 2025): **1 141,1 tys. cudzoziemców** (+7,2% r/r; Ukraińcy 67,6%). Emigracja Polaków (2024): ~1,499 mln. (GUS, 2026) (dane 2025/2026)
- Zmiana prawna: ustawa „wygaszająca” weszła w życie 5 marca 2026 — ujednoliciła ochronę czasową; brak weryfikacji PESEL UKR paszportem grozi utratą statusu od 1 września 2026. (stan prawny 2026)

Uzupełnij zdanie:

Trzy kategorie prawne to:, i

Pytania pomocnicze: Jaki mit słyszałeś i jak go sprawdzić?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 4 • Wpływ i debata

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Demografia: przyrost naturalny 2024 **-4,2‰**; migracja czasowo łagodzi lukę. (GUS) (dane 2025/2026)
- Gospodarka: uchodźcy z Ukrainy ~2,7% PKB Polski (2024). (Deloitte/UNHCR, 2024)
- Integracja: MIPEX 2020 dla Polski **40/100** — słabość długofalowej strategii (brak nowszej edycji). (MIPEX, 2020)

Uzupełnij zdanie:

Wskaźnik integracji MIPEX 2020 dla Polski to/100.

Pytania pomocnicze: Jak to wygląda w Twojej okolicy?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Synteza — uzupełnij

Rozdziel fakty, opinie i mity o migracjach.

FAKT (dane)	OPINIA (ocena)	MIT i obalenie

Wyjściówka**Dokończ zdanie:**

Uważam, że, a szanuję odmienne zdanie, bo

Jedna liczba lub fakt do zweryfikowania — sprawdzę w:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF1

Migracje bez mitów

Dział VII · wymaganie F1 · „Co naprawdę mówią dane o migracjach — a co jest mitem?”

WARIANT: ROZSZERZONY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Zadanie 1. Linia sporu — oba stanowiska

Zbierz argumenty i dane dla obu stron debaty o konsekwencjach migracji.

Korzyści	Ryzyka
demografia, rynek pracy...	usługi publiczne, integracja...

Twoje stanowisko po zebraniu argumentów (bez „jedynej słusznej” odpowiedzi):

Zadanie 2. Dekonstrukcja mitu

Wybierz jeden mit o migracjach i obal go danymi ze źródłem.

Mit:

Dane i źródło, które go obalają:

Zadanie 3. Weryfikacja danych

Wybierz dwie liczby (opatrzone rokiem odczytu) i zaplanuj weryfikację.

Liczba do sprawdzenia	Gdzie i jak (instytucja, rok)

Refleksja: dlaczego mieszanie kategorii prawnych rodzi mity?

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF2

Obywatele w akcji

Dział VII · wymaganie F2 · „Jak obywatele i organizacje realnie zmieniają świat — i jak mogą się włączyć?”

WARIANT: BAZOWY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Twój cel

- Wyszukuję i oceniam działania organizacji wobec problemu globalnego.
- Wybieram realny kanał zaangażowania i weryfikuję informacje o organizacji.

Jak pracujecie: w grupie opracowujecie JEDNĄ stację, potem słuchacie pozostałych i uzupełniacie notatki.

Stacja 1 · Organizacje i ich działania

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Organizacje pozarządowe łączą pomoc humanitarno-rozwojową z edukacją globalną.
- Model polski: Polska Akcja Humanitarna — programy dla szkół („Lekcje Pomagania”, „Godziny Wychowawcze ze Światem”) i Tydzień Edukacji Globalnej.
- Zadanie: znajdźcie jedną organizację działającą wobec wybranego problemu i opiszcie, co konkretnie robi.

Organizacja i jej działanie:

Ocena (mocne strony / co można lepiej):

Kanał mojego zaangażowania:

Pierwszy krok / u mnie w życiu:

Stacja 2 · Dyplomacja młodzieżowa

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Młodzieżowy Delegat RP do ONZ: program Komitetu ds. Pożytku Publicznego i MSZ; kandydaci 18–28 lat.
- Trzyetapowa rekrutacja (CV i esej po angielsku, rozmowa, selekcja MSZ); wymóg działalności w NGO/wolontariacie i angielskiego min. C1.
- Rekrutacja na 81. sesję ZO ONZ w toku (2026): 154 zgłoszenia, 12 osób w II etapie; finałowa piątka wybierana przez MSZ. Nazwiska delegatów nie są jeszcze ustalone — nie podawaj. (KPRM/MSZ, 2026)

Organizacja i jej działanie:

Ocena (mocne strony / co można lepiej):

Kanał mojego zaangażowania:

Pierwszy krok / u mnie w życiu:

Stacja 3 · Aktywizm i rzecznictwo

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Ruchy młodzieżowe: Młodzieżowy Strajk Klimatyczny; Koalicja 10% (m.in. OTOP, ClientEarth, Polska Zielona Sieć).
- Formy: rzecznictwo, kampanie, lobbing społeczny, akcje bezpośrednie.
- Zadanie: wskażcie, na co realnie wpływa dana forma i jaki ma próg wejścia.

Organizacja i jej działanie:

Ocena (mocne strony / co można lepiej):

Kanał mojego zaangażowania:

Pierwszy krok / u mnie w życiu:

Stacja 4 · Jak ocenić organizację i się włączyć

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Kryteria wiarygodności: jasny cel, przejrzystość finansów, oparcie na źródłach, udokumentowane efekty.
- Kanały ucznia: wolontariat szkolny, zbiórki, kampania, udział w konsultacjach.
- Zadanie: zaplanujcie jedno realne działanie i wpiszcie je do portfolio.

Organizacja i jej działanie:

Ocena (mocne strony / co można lepiej):

Kanał mojego zaangażowania:

Pierwszy krok / u mnie w życiu:

Synteza — uzupełnij

Powiąz problem globalny z organizacją i własnym działaniem.

Problem globalny	Organizacja / działanie	Mój kanał zaangażowania

Wyjściówka

1. Wskaż jedną organizację i oceń jedno jej działanie (co robi dobrze, co można lepiej).

2. Wybierz kanał zaangażowania w Twoim zasięgu i uzasadnij wybór.

3. Podaj jedną informację o organizacji, którą warto zweryfikować, i napisz gdzie.

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF2

Obywatele w akcji

Dział VII · wymaganie F2 · „Jak obywatele i organizacje realnie zmieniają świat — i jak mogą się włączyć?”

WARIANT: Z RUSZTOWANIEM

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Słowniczek

- **Organizacja pozarządowa (NGO)** — niezależna organizacja społeczna działająca nie dla zysku.
- **Wolontariat** — dobrowolna, nieodpłatna praca na rzecz innych.
- **Rzecznictwo** — działanie na rzecz zmiany prawa lub polityki (lobbing społeczny).
- **Dyplomacja młodzieżowa** — reprezentowanie głosu młodzieży na forach międzynarodowych.

Przykład wypełnienia (Stacja 1)

Organizacja: Polska Akcja Humanitarna — pomoc humanitarna i edukacja globalna.**Działanie:** program „Lekcje Pomagania” w szkołach.**Ocena:** mocne: materiały i zasięg; do sprawdzenia: efekty konkretnej akcji.**Mój kanał:** szkolny wolontariat i zbiórka.

Stacja 1 · Organizacje i ich działania

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Organizacje pozarządowe łączą pomoc humanitarno-rozwojową z edukacją globalną.
- Model polski: Polska Akcja Humanitarna — programy dla szkół („Lekcje Pomagania”, „Godziny Wychowawcze ze Światem”) i Tydzień Edukacji Globalnej.
- Zadanie: znajdźcie jedną organizację działającą wobec wybranego problemu i opiszcie, co konkretnie robi.

Uzupełnij zdanie:

Program Młodzieżowy Delegat RP do ONZ jest dla osób w wieku-..... lat i wymaga angielskiego na poziomie

*Pytania pomocnicze: Co konkretnie robi ta organizacja? Skąd to wiem?***Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:**

Stacja 2 · Dyplomacja młodzieżowa

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Młodzieżowy Delegat RP do ONZ: program Komitetu ds. Pożytku Publicznego i MSZ; kandydaci 18–28 lat.
- Trzyetapowa rekrutacja (CV i esej po angielsku, rozmowa, selekcja MSZ); wymóg działalności w NGO/wolontariacie i angielskiego min. C1.

- Rekrutacja na 81. sesję ZO ONZ w toku (2026): 154 zgłoszenia, 12 osób w II etapie; finałowa piątka wybierana przez MSZ. Nazwiska delegatów nie są jeszcze ustalone — nie podawaj. (KPRM/MSZ, 2026)

Uzupełnij zdanie:

Wiarygodną organizację poznaję po, przejrzystości i udokumentowanych

Pytania pomocnicze: Jakie ma dowody skuteczności?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 3 · Aktywizm i rzecznictwo

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Ruchy młodzieżowe: Młodzieżowy Strajk Klimatyczny; Koalicja 10% (m.in. OTOP, ClientEarth, Polska Zielona Sieć).
- Formy: rzecznictwo, kampanie, lobbing społeczny, akcje bezpośrednie.
- Zadanie: wskażcie, na co realnie wpływa dana forma i jaki ma próg wejścia.

Uzupełnij zdanie:

Formy zaangażowania o niskim progu to i

Pytania pomocnicze: Który kanał jest realnie w Twoim zasięgu?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 4 · Jak ocenić organizację i się włączyć

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Kryteria wiarygodności: jasny cel, przejrzystość finansów, oparcie na źródłach, udokumentowane efekty.
- Kanały uczenia: wolontariat szkolny, zbiórki, kampania, udział w konsultacjach.
- Zadanie: zaplanujcie jedno realne działanie i wpiszcie je do portfolio.

Uzupełnij zdanie:

Problem globalny, którym chcę się zająć, to; organizacja, która nad nim pracuje, to

Pytania pomocnicze: Jaki jest Twój pierwszy krok?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Synteza — uzupełnij

Powiąż problem globalny z organizacją i własnym działaniem.

Problem globalny	Organizacja / działanie	Mój kanał zaangażowania

Wyjściówka

Dokończ zdanie:

Najbliższy mi kanał zaangażowania to, bo

Jedna liczba lub fakt do zweryfikowania — sprawdzę w:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF2

Obywatele w akcji

Dział VII · wymaganie F2 · „Jak obywatele i organizacje realnie zmieniają świat — i jak mogą się włączyć?”

WARIANT: ROZSZERZONY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Zadanie 1. Symulacja rekrutacji Młodzieżowego Delegata

Przygotuj zarys wystąpienia (temat: rola młodych we wzmacnianiu odporności na kryzysy) i argumenty do rozmowy kwalifikacyjnej.

Teza wystąpienia i 3 argumenty:

Dlaczego to Ty — Twoje doświadczenie w NGO/wolontariacie:

Zadanie 2. Ocena wiarygodności organizacji

Wybierz trzy organizacje i oceń je wg kryteriów. Oznacz dane, które trzeba zweryfikować.

Organizacja	Cel i przejrzystość	Dowody efektów

Która organizacja jest najbardziej wiarygodna i dlaczego?

Zadanie 3. Plan działania + weryfikacja

Zaplanuj realne działanie i wskaż informacje do weryfikacji.

Moje działanie (co, gdzie, kiedy):

Co i gdzie zweryfikuję przed startem:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF3

Korporacje-giganci

Dział VII · wymaganie F3 · „Czy globalne korporacje bardziej pomagają, czy zagrażają?”

WARIANT: BAZOWY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Twój cel

- Oceniam wpływ korporacji na społeczeństwo, gospodarkę i środowisko.
- Opieram ocenę na danych i formułuję własną opinię.

Jak pracujecie: w grupie opracowujecie JEDNĄ stację, potem słuchacie pozostałych i uzupełniacie notatki.

Stacja 1 · Amazon w Polsce

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Inwestycje od 2012: **>38 mld PLN** (8 mld w 2024); wkład do PKB >27 mld PLN; >19 tys. zatrudnionych. (*media branżowe*) (dane 2025/2026)
- Koszty: krytyka PIP i związków (normy wydajności, monitoring); kara **752,4 mln EUR** we Włoszech (monopol). (*PIP / media*) (dane 2025/2026)
- Zadanie: wypiszcie korzyści i koszty społeczne.

Korzyść (z danymi):

Koszt / ryzyko (z danymi):

Mechanizm wpływu na państwo:

Moja opinia / u mnie w życiu:

Stacja 2 · TSMC (mikroprocesory)

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- TSMC produkuje **>90%** najbardziej zaawansowanych mikroprocesorów świata; inwestycja 165 mld USD w Arizonie. (*media tech*) (dane 2025/2026)
- Koszty środowiskowe: zakłady na Tajwanie pochłaniają **>6,4%** energii elektrycznej wyspy oraz ogromne ilości wody. (*media tech*) (dane 2025/2026)
- Zadanie: oceńcie koszt środowiskowy wobec korzyści technologicznych.

Korzyść (z danymi):

Koszt / ryzyko (z danymi):

Mechanizm wpływu na państwo:

Moja opinia / u mnie w życiu:

Stacja 3 · Korzyści obecności korporacji

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Inwestycje, miejsca pracy, transfer technologii, wpływ na PKB.
- Finansowanie kosztownych badań i przełomowych technologii (np. AI, zaawansowane czipy).
- Zadanie: wskażcie największą korzyść i uzasadnijcie danymi.

Korzyść (z danymi):

Koszt / ryzyko (z danymi):

Mechanizm wpływu na państwo:

Moja opinia / u mnie w życiu:

Stacja 4 · Koszty i ryzyka

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Unikanie podatków; kontrola prywatności; monopolizacja rynków.
- Warunki pracy w centrach logistycznych; presja na standardy socjalne państw.
- Zadanie: wskażcie największe ryzyko i możliwą regulację.

Korzyść (z danymi):

Koszt / ryzyko (z danymi):

Mechanizm wpływu na państwo:

Moja opinia / u mnie w życiu:

Synteza — uzupełnij

Zważ korzyści i koszty wybranej korporacji.

Korzyści	Koszty / ryzyka	Możliwa regulacja

Wyjściówka

1. Podaj jedną korzyść i jeden koszt obecności wybranej korporacji (z danymi).

2. Wskaż jeden mechanizm, którym korporacja wpływa na państwo.

3. Sformułuj własną opinię i jeden kontrargument.

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF3

Korporacje-giganci

Dział VII · wymaganie F3 · „Czy globalne korporacje bardziej pomagają, czy zagrażają?”

WARIANT: Z RUSZTOWANIEM

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Słowniczek

- **Korporacja międzynarodowa** — firma działająca w wielu krajach, o dużym potencjale finansowym.
- **Monopol** — dominacja jednego podmiotu na rynku, ograniczająca konkurencję.
- **Suwerenność** — zdolność państwa do samodzielnego decydowania o swoich sprawach.
- **Odpowiedzialność korporacyjna** — obowiązek firmy wobec ludzi i środowiska w całym łańcuchu.

Przykład wypełnienia (Stacja 1)

Korzyść: Amazon — >38 mld PLN inwestycji i >19 tys. miejsc pracy (media).**Koszt:** krytyka warunków pracy (PIP) i kara za monopol we Włoszech.**Mechanizm:** optymalizacja podatkowa i pozycja rynkowa.**Opinia:** uzasadniona danymi, z kontrargumentem.

Stacja 1 · Amazon w Polsce

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Inwestycje od 2012: **>38 mld PLN** (8 mld w 2024); wkład do PKB >27 mld PLN; >19 tys. zatrudnionych. (*media branżowe*) (*dane 2025/2026*)
- Koszty: krytyka PIP i związków (normy wydajności, monitoring); kara **752,4 mln EUR** we Włoszech (monopol). (*PIP / media*) (*dane 2025/2026*)
- Zadanie: wypiszcie korzyści i koszty społeczne.

Uzupełnij zdanie:

Amazon zainwestował w Polsce ponad mld PLN i zatrudnia ponad tys. osób.

Pytania pomocnicze: Jaka jest największa korzyść i skąd to wiesz?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 2 · TSMC (mikroprocesory)

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- TSMC produkuje **>90%** najbardziej zaawansowanych mikroprocesorów świata; inwestycja 165 mld USD w Arizonie. (*media tech*) (*dane 2025/2026*)
- Koszty środowiskowe: zakłady na Tajwanie pochłaniają **>6,4%** energii elektrycznej wyspy oraz ogromne ilości wody. (*media tech*) (*dane 2025/2026*)
- Zadanie: oceńcie koszt środowiskowy wobec korzyści technologicznych.

Uzupełnij zdanie:

TSMC produkuje ponad% najzaawansowanych mikroprocesorów świata.

Pytania pomocnicze: Jaki jest największy koszt środowiskowy?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 3 · Korzyści obecności korporacji

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Inwestycje, miejsca pracy, transfer technologii, wpływ na PKB.
- Finansowanie kosztownych badań i przełomowych technologii (np. AI, zaawansowane chipy).
- Zadanie: wskażcie największą korzyść i uzasadnijcie danymi.

Uzupełnij zdanie:

Zakłady TSMC na Tajwanie pochłaniają ponad% energii elektrycznej wyspy.

Pytania pomocnicze: Jak firma wpływa na państwo?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 4 · Koszty i ryzyka

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Unikanie podatków; kontrola prywatności; monopolizacja rynków.
- Warunki pracy w centrach logistycznych; presja na standardy socjalne państw.
- Zadanie: wskażcie największe ryzyko i możliwą regulację.

Uzupełnij zdanie:

Największe ryzyko korporacji dla państwa to

Pytania pomocnicze: Co możesz jako konsument?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Synteza — uzupełnij

Zważ korzyści i koszty wybranej korporacji.

Korzyści	Koszty / ryzyka	Możliwa regulacja

Wyjściówka

Dokończ zdanie:

Uważam, że korporacje bardziej, bo

Jedna liczba lub fakt do zweryfikowania — sprawdzę w:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF3

Korporacje-giganci

Dział VII · wymaganie F3 · „Czy globalne korporacje bardziej pomagają, czy zagrażają?”

WARIANT: ROZSZERZONY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Zadanie 1. Debata panelowa — dwa stanowiska

Zbierz argumenty obu stron sporu o wpływ korporacji na suwerenność.

Technokratyczno-rynkowa	Suwerennościowo-socjalna
inwestycje, technologie, PKB...	podatki, prywatność, monopol...

Twoja ocena (bez „jedynej słusznej” odpowiedzi):

Zadanie 2. Zaprojektuj regulację

Zaproponuj jedną regulację ograniczającą ryzyka (np. podatek cyfrowy, przepisy o warunkach pracy) i oceń jej ograniczenia.

Regulacja:

Ograniczenia / ryzyka:

Zadanie 3. Weryfikacja danych

Wybierz dwie liczby z dossier i zaplanuj weryfikację.

Liczba do sprawdzenia	Gdzie i jak (instytucja, rok)

Refleksja: dlaczego dane o firmach bywają różne w różnych źródłach?

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF4

Konflikt pod lupą prawa

Dział VII · wymaganie F4 · „Czy prawo międzynarodowe potrafi rozwiązać konflikt?”

WARIANT: BAZOWY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Twój cel

- Wyjaśniam przyczyny konfliktu w kontekście prawa międzynarodowego.
- Oceniam konsekwencje i próby rozwiązania.

Jak pracujecie: w grupie opracowujecie JEDNĄ stację, potem słuchacie pozostałych i uzupełniacie notatki.

Stacja 1 · Morze Południowochińskie — przyczyny

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Chiny roszczą sobie **80–90%** akwenu („linia dziewięciu kresek”, 1947) wobec Wietnamu, Filipin, Malesji i Brunei.
- Przez region przechodzi towar o wartości **~5 bln USD/rok**; dno kryje złoża ropy i gazu. (*media*) (*dane 2025/2026*)
- Zadanie: wypiszcie strony sporu i ich argumenty.

Przyczyna konfliktu:

Naruszona zasada prawa:

Konsekwencja:

Ocena próby rozwiązania:

Stacja 2 · Prawo międzynarodowe (UNCLOS)

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Konwencja o prawie morza (UNCLOS, 1982) definiuje wyspę i Wyłączną Strefę Ekonomiczną (200 mil morskich).
- Trybunał w Hadze (2016, sprawa Filipin) uznał roszczenia Chin za sprzeczne z prawem — Chiny zbojkotowały wyrok.
- Zadanie: oceńcie, czym różni się argument prawny od politycznego.

Przyczyna konfliktu:

Naruszona zasada prawa:

Konsekwencja:

Ocena próby rozwiązania:

Stacja 3 · Sudan — kryzys humanitarny

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Wojna od kwietnia 2023 (armia SAF kontra paramilitarne RSF): ponad 14 mln zmuszonych do ucieczki, w tym **7,1 mln wysiedlonych wewnątrz** i **4,4 mln uchodźców**; ≥150 tys. ofiar. (UNHCR/OCHA, 2026) *(dane 2025/2026)*
- Pomocy humanitarnej wymaga **33,7 mln osób** (2026); masowe naruszenia prawa humanitarnego. (OCHA, 2026) *(dane 2025/2026)*
- Zadanie: nazwijcie naruszone zasady prawa międzynarodowego.

Przyczyna konfliktu:

Naruszona zasada prawa:

Konsekwencja:

Ocena próby rozwiązania:

Stacja 4 · Próby rozwiązania i ich skuteczność

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Morze Południowochińskie: operacje swobody żeglugi (FONOPS); negocjacje ASEAN-Chiny bez efektu.
- Sudan: sankcje UE przedłużone do 10 października 2026 (18 osób, 8 podmiotów); mediacje ONZ nieskuteczne. *(Rada UE, 2026)*
- Zadanie: oceńcie, dlaczego mechanizmy bywają nieskuteczne.

Przyczyna konfliktu:

Naruszona zasada prawa:

Konsekwencja:

Ocena próby rozwiązania:

Synteza — uzupełnij

Rozłóż konflikt na przyczyny, prawo, konsekwencje i próby rozwiązania.

Przyczyny	Prawo i konsekwencje	Próby rozwiązania (skuteczność)

Wyjściówka

1. Wyjaśnij jedną przyczynę wybranego konfliktu i wskaż naruszoną zasadę prawa.

2. Podaj jedną konsekwencję i jedną próbę rozwiązania.

3. Oceń, dlaczego mechanizm okazał się (nie)skuteczny.

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF4

Konflikt pod lupą prawa

Dział VII · wymaganie F4 · „Czy prawo międzynarodowe potrafi rozwiązać konflikt?”

WARIANT: Z RUSZTOWANIEM

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Słowniczek

- **Prawo międzynarodowe** — normy regulujące stosunki między państwami.
- **UNCLOS** — konwencja o prawie morza (1982) — wyspy i strefy ekonomiczne.
- **Konwencje genewskie** — normy chroniące ludność i jeńców w czasie wojny.
- **Kryzys humanitarny** — masowe zagrożenie życia i zdrowia ludności (głód, przesiedlenia).

Przykład wypełnienia (Stacja 1)

Przyczyna: spór o zasoby i strategiczny akwen (Morze Południowochińskie).**Prawo:** UNCLOS; wyrok Trybunału 2016 przeciw roszczeniom Chin.**Konsekwencja:** napięcia militarne i ryzyko dla żeglugi.**Ocena:** wyrok ustalił normę, ale brak egzekucji osłabił skutek.

Stacja 1 · Morze Południowochińskie — przyczyny

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Chiny roszczą sobie **80–90%** akwenu („linia dziewięciu kresek”, 1947) wobec Wietnamu, Filipin, Malezji i Brunei.
- Przez region przechodzi towar o wartości **~5 bln USD/rok**; dno kryje złoża ropy i gazu. (*media*) (*dane 2025/2026*)
- Zadanie: wypiszcie strony sporu i ich argumenty.

Uzupełnij zdanie:

Chiny roszczą sobie% akwenu Morza Południowochińskiego na podstawie „linii dziewięciu kresek”.

*Pytania pomocnicze: Kto jest stroną i o co walczy?***Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:**

Stacja 2 · Prawo międzynarodowe (UNCLOS)

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Konwencja o prawie morza (UNCLOS, 1982) definiuje wyspę i Wyłączną Strefę Ekonomiczną (200 mil morskich).
- Trybunał w Hadze (2016, sprawa Filipin) uznał roszczenia Chin za sprzeczne z prawem — Chiny zbojkotowały wyrok.
- Zadanie: oceńcie, czym różni się argument prawny od politycznego.

Uzupełnij zdanie:

Kluczowa konwencja o prawie morza to; Trybunał w Hadze orzekł w roku.

Pytania pomocnicze: Jakie prawo tu obowiązuje?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 3 · Sudan — kryzys humanitarny

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Wojna od kwietnia 2023 (armia SAF kontra paramilitarne RSF): ponad 14 mln zmuszonych do ucieczki, w tym **7,1 mln wysiedlonych wewnątrz** i **4,4 mln uchodźców**; ≥150 tys. ofiar. (UNHCR/OCHA, 2026) *(dane 2025/2026)*
- Pomocy humanitarnej wymaga **33,7 mln osób** (2026); masowe naruszenia prawa humanitarnego. (OCHA, 2026) *(dane 2025/2026)*
- Zadanie: nazwijcie naruszone zasady prawa międzynarodowego.

Uzupełnij zdanie:

Wojna w Sudanie (od) wysiedliła ponad mln osób.

Pytania pomocnicze: Jakie są konsekwencje humanitarne?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 4 · Próby rozwiązania i ich skuteczność

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Morze Południowochińskie: operacje swobody żeglugi (FONOPS); negocjacje ASEAN–Chiny bez efektu.
- Sudan: sankcje UE przedłużone do 10 października 2026 (18 osób, 8 podmiotów); mediacje ONZ nieskuteczne. *(Rada UE, 2026)*
- Zadanie: oceńcie, dlaczego mechanizmy bywają nieskuteczne.

Uzupełnij zdanie:

Sankcje UE wobec stron konfliktu w Sudanie przedłużono do

Pytania pomocnicze: Czy próby rozwiązania działają?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Synteza — uzupełnij

Rozłóż konflikt na przyczyny, prawo, konsekwencje i próby rozwiązania.

Przyczyny	Prawo i konsekwencje	Próby rozwiązania (skuteczność)

Wyjściówka

Dokończ zdanie:

Prawo międzynarodowe w tym konflikcie okazało się , bo

Jedna liczba lub fakt do zweryfikowania — sprawdzę w:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF4

Konflikt pod lupą prawa

Dział VII · wymaganie F4 · „Czy prawo międzynarodowe potrafi rozwiązać konflikt?”

WARIANT: ROZSZERZONY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Zadanie 1. Symulacja rozprawy (UNCLOS)

Przygotuj argumenty delegacji Filipin i delegacji Chin oraz stanowisko sędziego.

Delegacja Filipin (prawo)	Delegacja Chin (historia/polityka)
UNCLOS, wyrok 2016...	prawa historyczne, suwerenność...

Werdykt sędziego i uzasadnienie prawne:

Zadanie 2. Ocena skuteczności mechanizmów

Oceń, dlaczego mechanizmy międzynarodowe bywają nieskuteczne i co można poprawić.

Dlaczego mechanizm zawiodł:

Propozycja poprawy i jej ograniczenia:

Zadanie 3. Weryfikacja danych

Wybierz dwie liczby (humanitarne lub gospodarcze) i zaplanuj weryfikację.

Liczba do sprawdzenia	Gdzie i jak (instytucja, rok)

Refleksja: dlaczego dane humanitarne szybko się zmieniają?

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF5

Polak za granicą

Dział VII · wymaganie F5 · „Co zrobić, gdy za granicą wszystko idzie nie tak?”

WARIANT: BAZOWY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Twój cel

- Rozróżniam zadania ambasady i konsulatu oraz granice pomocy konsula.
- Potrafię zgłosić podróż i odczytać ostrzeżenia MSZ.

Jak pracujecie: w grupie opracowujecie JEDNĄ stację, potem słuchacie pozostałych i uzupełniacie notatki.

Stacja 1 · Ambasada kontra konsulat

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Ambasada: reprezentuje państwo, prowadzi politykę zagraniczną, negocjacje i umowy.
- Konsulat: bezpośrednia pomoc obywatelom — paszporty, opieka prawna, stan cywilny, wizy.
- Zadanie: przypiszcie sprawy do właściwej placówki.

Sprawa i właściwa placówka:

Co konsul może:

Czego konsul nie może:

Mój krok przed wyjazdem:

Stacja 2 · Odyseusz i mObywatel

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- System Odyseusz (odyseusz.msz.gov.pl): bezpłatne, dobrowolne zgłaszanie podróży; dane usuwane 14 dni po powrocie.
- Zgłaszanie podróży z poziomu aplikacji mObywatel — dostępne od 2 lipca 2026 r. dla wszystkich pełnoletnich użytkowników. (MC/MSZ, 2026)
- Zadanie: rozpiszcie kroki zgłoszenia podróży.

Sprawa i właściwa placówka:

Co konsul może:

Czego konsul nie może:

Mój krok przed wyjazdem:

Stacja 3 · Ostrzeżenia MSZ

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Skala 4-stopniowa: (1) zachowaj ostrożność, (2) zachowaj szczególną ostrożność, (3) MSZ odradza podróże niekonieczne, (4) MSZ odradza wszelkie podróże.
- Ostrzeżenia mają przełożenie na ważność polis ubezpieczeniowych.
- Zadanie: dopasujcie decyzję podróżnika do stopnia ostrzeżenia.

Sprawa i właściwa placówka:

Co konsul może:

Czego konsul nie może:

Mój krok przed wyjazdem:

Stacja 4 · Co konsul MOŻE, a czego NIE

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- MOŻE: paszport tymczasowy, Europejski Dokument Podróży dla obywatela UE, lista adwokatów i lekarzy, powiadomienie rodziny.
- NIE MOŻE: opłacać długów, mandatów, kaucji, leczenia ani adwokatów; być obrońcą; załatwiać pracy lub zakwaterowania.
- Zadanie: rozstrzygnijcie 3 przypadki „może/nie może”.

Sprawa i właściwa placówka:

Co konsul może:

Czego konsul nie może:

Mój krok przed wyjazdem:

Synteza — uzupełnij

Zaplanuj bezpieczny wyjazd i pomoc w razie problemu.

Przed wyjazdem	W razie problemu	Granice pomocy konsula

Wyjściówka

1. Rozróżnij zadania ambasady i konsulatu (po jednym przykładzie).

2. Wypisz dwie rzeczy, które konsul może, i dwie, których nie może.

3. Opisz, jak zgłosisz podróż i odczytasz ostrzeżenie MSZ.

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF5

Polak za granicą

Dział VII · wymaganie F5 · „Co zrobić, gdy za granicą wszystko idzie nie tak?”

WARIANT: Z RUSZTOWANIEM

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Słowniczek

- **Ambasada** — przedstawicielstwo reprezentujące państwo za granicą.
- **Konsulat** — urząd pomagający obywatelom (paszporty, opieka prawna).
- **Ochrona konsularna** — pomoc konsula w granicach prawa.
- **Odyseusz** — system MSZ do zgłaszania podróży zagranicznych.

Przykład wypełnienia (Stacja 1)

Sprawa: zgubiony paszport przed powrotem.**Może:** wydać paszport tymczasowy.**Nie może:** opłacić przebukowania biletu.**Krok:** zgłoszenie podróży w Odyseuszu przed wyjazdem.

Stacja 1 · Ambasada kontra konsulat

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Ambasada: reprezentuje państwo, prowadzi politykę zagraniczną, negocjacje i umowy.
- Konsulat: bezpośrednia pomoc obywatelom — paszporty, opieka prawna, stan cywilny, wizy.
- Zadanie: przypiszcie sprawy do właściwej placówki.

Uzupełnij zdanie:

Bezpośrednią pomoc obywatelom (paszporty, opieka prawna) świadczy, a państwo reprezentuje

*Pytania pomocnicze: Do kogo z jaką sprawą?***Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:**

Stacja 2 · Odyseusz i mObywatel

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- System Odyseusz (odyseusz.msz.gov.pl): bezpłatne, dobrowolne zgłaszanie podróży; dane usuwane 14 dni po powrocie.
- Zgłaszanie podróży z poziomu aplikacji mObywatel — dostępne od 2 lipca 2026 r. dla wszystkich pełnoletnich użytkowników. (MC/MSZ, 2026)
- Zadanie: rozpiszcie kroki zgłoszenia podróży.

Uzupełnij zdanie:

Podróż zgłaszam w systemie; dane są usuwane po dniach od powrotu.

Pytania pomocnicze: Jak zgłosić podróż?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 3 · Ostrzeżenia MSZ

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Skala 4-stopniowa: (1) zachowaj ostrożność, (2) zachowaj szczególną ostrożność, (3) MSZ odradza podróże niekonieczne, (4) MSZ odradza wszelkie podróże.
- Ostrzeżenia mają przełożenie na ważność polis ubezpieczeniowych.
- Zadanie: dopasujcie decyzję podróżnika do stopnia ostrzeżenia.

Uzupełnij zdanie:

Skala ostrzeżeń MSZ ma stopnie; najwyższy to „MSZ odradza podróże”.

Pytania pomocnicze: Co oznaczają stopnie ostrzeżeń?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 4 · Co konsul MOŻE, a czego NIE

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- MOŻE: paszport tymczasowy, Europejski Dokument Podróży dla obywatela UE, lista adwokatów i lekarzy, powiadomienie rodziny.
- NIE MOŻE: opłacać długów, mandatów, kaucji, leczenia ani adwokatów; być obrońcą; załatwiać pracy lub zakwaterowania.
- Zadanie: rozstrzygnijcie 3 przypadki „może/nie może”.

Uzupełnij zdanie:

Konsul może wydać , ale nie może opłacić

Pytania pomocnicze: Gdzie są granice pomocy konsula?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Synteza — uzupełnij

Zaplanuj bezpieczny wyjazd i pomoc w razie problemu.

Przed wyjazdem	W razie problemu	Granice pomocy konsula

Wyjściówka

Dokończ zdanie:

Przed wyjazdem za granicę na pewno , bo

Jedna liczba lub fakt do zweryfikowania — sprawdzę w:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF5

Polak za granicą

Dział VII · wymaganie F5 · „Co zrobić, gdy za granicą wszystko idzie nie tak?”

WARIANT: ROZSZERZONY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Zadanie 1. Symulacja konsularna

Rozpisz plan działania dla przypadku „zgubiony paszport 24 h przed lotem”.

Kolejne kroki (gdzie i po co):

Dlaczego konsul nie opłaci przebukowania biletu:

Zadanie 2. Analiza granic odpowiedzialności państwa

Turysta ignoruje ostrzeżenie MSZ najwyższego stopnia i ulega wypadkowi; ubezpieczyciel odmawia pokrycia kosztów. **Rodzina domaga się od państwa sfinansowania transportu medycznego.**

Dlaczego państwo nie może opłacić takiego transportu i jaką pomoc może zaoferować konsul?

Zadanie 3. Weryfikacja świeżej usługi

Usługa Odyseusz w aplikacji mObywatel jest świeża — zaplanuj weryfikację jej zakresu.

Co i gdzie zweryfikuję (źródło MSZ, data):

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF6

Reporter na dyżurze

Dział VII · wymaganie F6 · „Jak w 45 minut sprawdzić, czy bieżąca informacja jest prawdziwa?”

WARIANT: BAZOWY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Twój cel

- Analizuję bieżące wydarzenie i weryfikuję informacje (w tym treści AI).
- Oddzielam fakt od opinii i stosuję weryfikację krzyżową.

Jak pracujecie: w grupie opracowujecie JEDNĄ stację, potem słuchacie pozostałych i uzupełniacie notatki.

Stacja 1 · Techniki manipulacji

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Cherry picking (fakty bez kontekstu); manipulacja skalą wykresu.
- Fałszywy autorytet; recykling starych zdjęć jako bieżących. (NASK/CEDMO)
- Zadanie: dopasujcie przykłady do technik.

Wydarzenie i źródło:

Sygnały ostrzegawcze (w tym AI):

Weryfikacja (co ustaliłem):

Werdykt + moja opinia:

Stacja 2 · Dezinformacja tworzona przez AI

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Deepfake (wideo/audio), obrazy i teksty z AI — jakość różnie, więc ocena „po wyglądzie” bywa zawodna.
- Sygnały: zniekształcone dłonie na obrazach, brak synchronizacji ust w wideo, zmyślone cytaty w tekstach.
- Zasada: weryfikuj ŹRÓDŁO (kto, kiedy, gdzie), nie tylko materiał. (por. Moduł 8)

Wydarzenie i źródło:

Sygnały ostrzegawcze (w tym AI):

Weryfikacja (co ustaliłem):

Werdykt + moja opinia:

Stacja 3 · Narzędzia weryfikacji

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Wsteczne wyszukiwanie obrazem (Google Lens, TinEye); operatory (site:gov.pl, filetype:pdf).
- Weryfikacja eksperta (Google Scholar, Scopus); bazy fact-checkingowe (Demagog).
- Zadanie: sprawdźcie źródło i datę wskazanego materiału.

Wydarzenie i źródło:

Sygnały ostrzegawcze (w tym AI):

Weryfikacja (co ustaliłem):

Werdykt + moja opinia:

Stacja 4 · Weryfikacja krzyżowa i werdykt

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Potwierdź informację w co najmniej dwóch niezależnych, wiarygodnych źródłach.
- Trzy pytania: kto opublikował i po co? skąd wiadomo, że to prawda? czy potwierdza to inne źródło?
- Zadanie: wydajcie werdykt (wiarygodne / niepewne / fałszywe) z uzasadnieniem.

Wydarzenie i źródło:

Sygnały ostrzegawcze (w tym AI):

Weryfikacja (co ustaliłem):

Werdykt + moja opinia:

Synteza — uzupełnij

Rozpisz weryfikację jednego materiału.

Twierdzenie	Dowód / źródło	Werdykt

Wyjściówka

1. Opisz jedno bieżące wydarzenie i podaj dwa niezależne źródła, które je potwierdzają.

2. Wskaż jeden sygnał, że treść mogła powstać z użyciem AI, i jak to sprawdzić.

3. Sformułuj własną opinię o wydarzeniu i oddziel ją od faktów.

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF6

Reporter na dyżurze

Dział VII · wymaganie F6 · „Jak w 45 minut sprawdzić, czy bieżąca informacja jest prawdziwa?”

WARIANT: Z RUSZTOWANIEM

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Słowniczek

- **Dezinformacja** — celowo fałszywe treści rozpowszechniane, by wprowadzić w błąd.
- **Deepfake** — fałszywe wideo lub audio wygenerowane przez AI.
- **Halucynacja AI** — zmyślony przez model fakt lub cytata podany z pozorną pewnością.
- **Weryfikacja krzyżowa** — potwierdzenie w co najmniej dwóch niezależnych źródłach.

Przykład wypełnienia (Stacja 1)

Wydarzenie: „zdjęcie ze zniszczeń w Polsce” krążące w sieci.**Sygnal:** brak źródła; dramatyczny podpis; możliwy recykling.**Weryfikacja:** wsteczne wyszukiwanie — zdjęcie sprzed lat z innego kraju.**Werdykt:** fałszywe (zła atrybucja).

Stacja 1 · Techniki manipulacji

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Cherry picking (fakty bez kontekstu); manipulacja skalą wykresu.
- Fałszywy autorytet; recykling starych zdjęć jako bieżących. (NASK/CEDMO)
- Zadanie: dopasujcie przykłady do technik.

Uzupełnij zdanie:

Zanim uwierzę, pytam: kto, skąd wiadomo, że to, i czy potwierdza to źródło.

Pytania pomocnicze: Kto opublikował i po co?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 2 · Dezinformacja tworzona przez AI

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Deepfake (wideo/audio), obrazy i teksty z AI — jakość rośnie, więc ocena „po wyglądzie” bywa zawodna.
- Sygnały: zniekształcone dłonie na obrazach, brak synchronizacji ust w wideo, zmyślone cytaty w tekstach.
- Zasada: weryfikuj ŹRÓDŁO (kto, kiedy, gdzie), nie tylko materiał. (por. Moduł 8)

Uzupełnij zdanie:

Obraz z AI często zdradzają zniekształcone; wideo — brak synchronizacji

Pytania pomocnicze: Jakie sygnały AI widzisz?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 3 · Narzędzia weryfikacji

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Wsteczne wyszukiwanie obrazem (Google Lens, TinEye); operatory (site:gov.pl, filetype:pdf).
- Weryfikacja eksperta (Google Scholar, Scopus); bazy fact-checkingowe (Demagog).
- Zadanie: sprawdźcie źródło i datę wskazanego materiału.

Uzupełnij zdanie:

Wsteczne wyszukiwanie obrazem robię w lub

Pytania pomocnicze: Co mówi oryginalne źródło?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Stacja 4 · Weryfikacja krzyżowa i werdykt

Dane (nie zmieniaj — analizuj):

- Potwierdź informację w co najmniej dwóch niezależnych, wiarygodnych źródłach.
- Trzy pytania: kto opublikował i po co? skąd wiadomo, że to prawda? czy potwierdza to inne źródło?
- Zadanie: wydajcie werdykt (wiarygodne / niepewne / fałszywe) z uzasadnieniem.

Uzupełnij zdanie:

Weryfikacja krzyżowa to potwierdzenie w co najmniej niezależnych źródłach.

Pytania pomocnicze: Jaki jest werdykt i dlaczego?

Skutek + działanie / „u mnie w życiu”:

Synteza — uzupełnij

Rozpisz weryfikację jednego materiału.

Twierdzenie	Dowód / źródło	Werdykt

Wyjściówka

Dokończ zdanie:

Ta informacja jest (wiarygodna / niepewna / fałszywa), bo

Jedna liczba lub fakt do zweryfikowania — sprawdzę w:

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KARTA PRACY · LF6

Reporter na dyżurze

Dział VII · wymaganie F6 · „Jak w 45 minut sprawdzić, czy bieżąca informacja jest prawdziwa?”

WARIANT: ROZSZERZONY

Imię i nazwisko: Klasa: Data:

Zadanie 1. Śledztwo obrazkowe

Ustal źródło i datę wskazanego zdjęcia; nazwij mechanizm manipulacji.

Oryginalne źródło i data:

Mechanizm manipulacji:

Zadanie 2. Audyt autorytetu i treści AI

Sprawdź autora i znamiona treści AI; zestaw twierdzenia z faktami.

Twierdzenie autora	Fakt (źródło)

Czy tekst nosi znamiona treści AI? Uzasadnij:

Zadanie 3. Werdykt i opinia

Wydaj werdykt i sformułuj własną opinię o wydarzeniu.

Werdykt + uzasadnienie:

Moja opinia (oddzielona od faktów):

[QR] Źródła danych do samodzielnej weryfikacji — zeskanuj kod (do wstawienia).

KATALOG DZIAŁAŃ OBYWATELSKICH

Dział VII — 8 kart do wyboru

Edukacja obywatelska · liceum i technikum · do druku czarno-białego

W toku nauki uczeń liceum i technikum realizuje minimum cztery działania obywatelskie (w szkole branżowej — trzy), indywidualnie lub w grupie. Poniżej osiem kart dopasowanych do tematyki globalnej Działu VII — zgodnych z wykazem działań w podstawie programowej. Każdą aktywność dokumentuje się w portfolio (Moduł 6), a ocenia wg zasad z modułu Ocenianie i rubryki (Moduł 7).

Jak używać: wybierz kartę, zrealizuj kroki, zbierz wymagane dowody i wepnij je do portfolio. Każdą liczbę używaną w działaniu podawaj ze źródłem; dane zmienne opatruj rokiem odczytu (np. „dane 2026”). Zachowaj zasady RODO przy zdjęciach i ankietach.

Przegląd 8 kart

Nr	Działanie	Rozwija głównie	Czas
1	Kampania społeczna (SDG / Fairtrade)	Umiej. 4 — działanie na rzecz rozwiązania problemów	2–4 tyg.
2	Wolontariat	Umiej. 4 — działanie; sprawczość	kilka godz.+
3	Petycja / list otwarty	Umiej. 5 — wpływanie na władze publiczne	2–3 tyg.
4	Symulacja obrad (Model UN)	Umiej. 3 — dialog w kwestiach spornych	1–2 sesje
5	Audyt konsumencki	Umiej. 1 — analiza i weryfikacja informacji	1–2 tyg.
6	Sonda (migracje / klimat)	Umiej. 1 — analiza informacji	1–2 tyg.
7	Publikacja opinii	Umiej. 2 — wyrażanie własnego zdania	1–2 tyg.
8	Udział w konsultacjach społecznych	Umiej. 5–6 — wpływ i sprawy urzędowe	wg terminu

KARTA DZIAŁANIA 1

Kampania społeczna (Cel SDG lub Sprawiedliwy Handel)

Po co to robisz. Zwrócić uwagę rówieśników na wybrany problem globalny i zachęcić ich do konkretnego działania.

Kroki realizacji

1. Wybierz temat: jeden Cel Zrównoważonego Rozwoju lub ideę Sprawiedliwego Handlu (Fairtrade).
2. Określ grupę docelową i główny przekaz (oparty na faktach ze źródłem).
3. Przygotuj materiały: plakaty, posty, infografiki (on-brand, jeśli dla szkoły).
4. Przeprowadź kampanię: gabłota, media szkolne, krótkie wydarzenie.
5. Zbierz reakcje i podsumuj zasięg.

Wymagane dowody (do portfolio)

- Projekty materiałów (pliki lub zdjęcia).
- Dokumentacja kampanii (zdjęcia, rzuty), szacowana liczba odbiorców.
- Krótkie podsumowanie z wnioskami.

Kryteria oceny

- Przekaz jasny i oparty na faktach.
- Dotarcie poza własną klasę.
- Zachęta do konkretnego działania.

Szacowany czas: 2–4 tygodnie pracy własnej + 1 lekcja na omówienie.

KARTA DZIAŁANIA 2

Wolontariat z organizacją globalną lub instytucją publiczną

Po co to robisz. Realnie wesprzeć działanie pomocowe lub rozwojowe i doświadczyć własnej sprawczości.

Kroki realizacji

6. Znajdź organizację lub akcję (np. zbiórka humanitarna, wydarzenie lokalne).
7. Uzgodnij zakres, termin i swoje zadania.
8. Zrealizuj wolontariat.
9. Zbierz potwierdzenie udziału.
10. Przedstaw efekty na forum klasy.

Wymagane dowody (do portfolio)

- Potwierdzenie udziału (zaświadczenie).
- Zdjęcia lub materiały (za zgodą, zgodnie z RODO).
- Opis własnego wkładu.

Kryteria oceny

- Realny, udokumentowany wkład.
- Refleksja nad doświadczeniem.
- Prezentacja efektów rówieśnikom.

Szacowany czas: Zależnie od akcji; minimum kilka godzin.

KARTA DZIAŁANIA 3

Petycja lub list otwarty do władz lokalnych albo dyrekcji

Po co to robisz. Wpłynąć na decyzję instytucji legalnymi środkami — w sprawie proekologicznej lub klimatycznej.

Kroki realizacji

11. Zdefiniuj problem i konkretny, wykonalny postulat.
12. Zbierz argumenty i dane ze źródłami.
13. Zredaguj petycję lub list otwarty (poprawna forma).
14. Zbierz podpisy.
15. Złóż do adresata i monitoruj odpowiedź.

Wymagane dowody (do portfolio)

- Treść petycji lub listu.
- Lista podpisów; potwierdzenie złożenia.
- Ewentualna odpowiedź adresata.

Kryteria oceny

- Postulat konkretny i wykonalny.
- Poprawna forma i argumentacja.
- Szacunek dla adresata.

Szacowany czas: 2–3 tygodnie.

KARTA DZIAŁANIA 4

Symulacja obrad organizacji międzynarodowej (Model UN)

Po co to robisz. Zrozumieć procedury i negocjacje międzynarodowe oraz ćwiczyć dialog i poszukiwanie kompromisu.

Kroki realizacji

16. Wybierz komitet i temat (np. rezolucja klimatyczna lub o cyberbezpieczeństwie).
17. Przydziel państwa i przygotujcie ich stanowiska.
18. Przeprowadźcie fazę lobbingu.
19. Debata i wspólna redakcja rezolucji.
20. Głosowanie i podsumowanie.

Wymagane dowody (do portfolio)

- Stanowiska państw (notatki).
- Projekt rezolucji.
- Notatki z przebiegu obrad.

Kryteria oceny

- Znajomość stanowiska reprezentowanego państwa.
- Jakość argumentacji i kultura dyskusji.
- Dążenie do kompromisu.

Szacowany czas: Przygotowanie + 1–2 sesje lekcyjne.

KARTA DZIAŁANIA 5

Audyt konsumencki (odpowiedzialna konsumpcja)

Po co to robisz. Sprawdzić realne pochodzenie i wpływ produktów codziennego użytku.

Kroki realizacji

21. Wybierz produkt lub kategorię.
22. Przeanalizuj etykiety i strukturę właścicielską (np. w rejestrze KRS).
23. Sprawdź certyfikaty i kraj pochodzenia surowców.
24. Porównaj alternatywy (np. z certyfikatem Fairtrade).
25. Sformułuj rekomendacje dla świadomego konsumenta.

Wymagane dowody (do portfolio)

- Karta audytu z danymi i źródłami.
- Zdjęcia etykiet, zestawienie porównawcze.
- Rekomendacje.

Kryteria oceny

- Rzetelna analiza ze źródłami.
- Rozróżnienie faktu od opinii.
- Praktyczne wnioski.

Szacowany czas: 1–2 tygodnie.

KARTA DZIAŁANIA 6

Sonda o postawach wobec migracji lub klimatu

Po co to robisz. Zbadać opinie rówieśników lub mieszkańców i skonfrontować je z danymi.

Kroki realizacji

26. Sformułuj neutralne pytania (bez sugerowania odpowiedzi).
27. Określ próbę (klasa, szkoła, ulica).
28. Przeprowadź sondę anonimowo.
29. Opracuj wyniki (wykresy, procenty).
30. Zestaw wyniki z danymi ze źródeł i zaprezentuj.

Wymagane dowody (do portfolio)

- Kwestionariusz sondy.
- Zestawienie i wizualizacja wyników.
- Prezentacja z zestawieniem faktów.

Kryteria oceny

- Pytania neutralne.
- Poprawne opracowanie danych.
- Zestawienie z faktami; RODO (anonimowość).

Szacowany czas: 1–2 tygodnie.

KARTA DZIAŁANIA 7

Publikacja opinii w mediach szkolnych lub lokalnych

Po co to robisz. Zabrać głos w debacie publicznej o problemie globalnym — z poszanowaniem innych poglądów.

Kroki realizacji

31. Wybierz temat i sformułuj tezę.
32. Zbierz argumenty i dane ze źródłami.
33. Napisz tekst (z szacunkiem dla odmiennych zdań).
34. Opublikuj (gazetka, blog szkolny, media lokalne).
35. Zbierz reakcje odbiorców.

Wymagane dowody (do portfolio)

- Opublikowany tekst.
- Link lub zrzut publikacji.
- Reakcje / komentarze.

Kryteria oceny

- Argumentacja oparta na faktach.
- Szacunek dla odmiennych opinii.
- Poprawność językowa i rzeczowa.

Szacowany czas: 1–2 tygodnie.

KARTA DZIAŁANIA 8

Udział w konsultacjach społecznych sprawy lokalnej o wymiarze globalnym

Po co to robisz. Uczestniczyć w realnym procesie decyzyjnym (np. plan adaptacji miasta do zmian klimatu).

Kroki realizacji

36. Znajdź trwające konsultacje (gmina lub miasto).
37. Zapoznaj się z konsultowanym dokumentem.
38. Przygotuj konkretne, uzasadnione uwagi lub stanowisko.
39. Złóż uwagi w terminie.
40. Śledź wynik konsultacji.

Wymagane dowody (do portfolio)

- Treść złożonych uwag.
- Potwierdzenie złożenia w terminie.
- Informacja o wyniku (jeśli dostępna).

Kryteria oceny

- Znajomość sprawy.
- Uwagi konkretne i uzasadnione.
- Terminowość.

Szacowany czas: Zależnie od terminu konsultacji.

PORTFOLIO OBYWATELSKIE

Portfolio obywatelskie

Moduł 6 — jak dokumentować działania i rozwój obywatelski ucznia

O module

Portfolio to spinacz całego przedmiotu: trafiają tu dowody działań obywatelskich (min. 4 w cyklu) i projektu oraz refleksje ucznia. To nie teczka zaświadczeń, lecz dokument rozwoju łączący „twarde dowody” z osobistą oceną. Moduł daje jednolitą kartę dokumentowania działania, porównanie platform e-portfolio i wzór wypełnionej karty.

1. Jak prowadzić portfolio

Zapowiedz portfolio na początku Działu VII, żeby uczniowie zbierali materiały na bieżąco, a nie na koniec. Portfolio dokumentuje minimum cztery działania obywatelskie (w szkole branżowej — trzy) oraz udział w projekcie.

Co powinno zawierać

- Cele osobiste ucznia na czas realizacji Działu VII.
- Kartę dokumentowania każdego działania (sekcja 2).
- Dowody/artefakty (zdjęcia, pisma, zrzuty, nagrania) — zgodnie z RODO.
- Komentarze i informację zwrotną nauczyciela oraz opinie rówieśników.
- Refleksje ucznia po każdym działaniu.

Zasada oceniania. Nie ocenia się poglądów ucznia. Ocenie podlega sposób argumentacji, weryfikacja informacji, szacunek dla innych zdań i realizacja zobowiązań. Szczegóły — Ocenianie i rubryki (Moduł 7).

2. Karta dokumentowania działania (do wypełnienia)

Jednolity formularz dla każdego działania. Pięć sekcji — wypełniaj po zakończeniu działania.

Sekcja 1 — Metryczka

Pole	Treść

Nazwa działania (z wykazu) · data · miejsce · szacowany czas zaangażowania.

Sekcja 2 — Kontekst i cel

Dlaczego wybrałem ten temat, jaki problem chciałem rozwiązać lub w jakiej dyskusji zabrać głos:

Sekcja 3 — Moja rola i zadania

Za co konkretnie odpowiadałem (np. „redakcja postulatów w petycji”, „drugi mówca w debacie”):

Sekcja 4 — Dowody / artefakty

Załączniki: kopia pisma, potwierdzenie złożenia, zdjęcia, nagranie, zrzuty (spis + gdzie się znajdują):

Sekcja 5 — Pytania refleksyjne (metapoznanie)

1. Jak czułem/czułam się podczas działania lub wystąpienia?
2. Co było największym wyzwaniem i jak sobie z nim poradziłem/poradziłam?
3. Które umiejętności obywatelskie wzmocniłem/wzmocniłam (argumentacja, weryfikacja, współpraca)?

4. Co zrobiłbym/zrobiłabym inaczej następnym razem?

3. Platformy e-portfolio — którą wybrać

Dostarcz uczniom gotowy szablon dla wybranej platformy, żeby skupili się na treści, nie na konfiguracji.

Platforma	Zalety	Ograniczenia	Kiedy najlepsza
Notion	Elastyczne, relacyjne bazy; łączy działania z celami; darmowe plany edu.	Wyższy próg wejścia; brak pełnej wersji PL.	Zaawansowane portfolio, starsze klasy.
Padlet	Bardzo niski próg; wizualna tablica; szybkie dodawanie ze smartfona.	Wersja darmowa ogranicza liczbę tablic.	Bieżące dokumentowanie w terenie.
Google Sites	Własna strona-portfolio; integracja z Google Drive.	Wymaga podstaw projektowania stron.	Portfolio całego cyklu nauki.
Wakelet	Estetyczne kolekcje linków, plików i notatek.	Mniejsza elastyczność układu.	Sprawozdania z konkretnych projektów.

Rekomendacja FEG. Dla większości klas: Padlet do bieżącego dokumentowania + Google Sites jako podsumowanie cyklu. Notion dla uczniów o wysokich kompetencjach cyfrowych.

4. Przykład wypełnionej karty (wzór dla ucznia)

Wzór pokazuje oczekiwany poziom konkretności i głębokości refleksji.

Sekcja	Przykładowa treść
Metryczka	Działanie: petycja do dyrekcji o segregację odpadów. Data: 14.11. Miejsce: szkoła. Czas: ok. 6 godzin.
Kontekst i cel	Wybrałem temat, bo w szkole brakuje pojemników do segregacji. Cel: doprowadzić do ich ustawienia.
Rola i zadania	Redagowałem treść petycji i zebrałem argumenty oraz dane o odpadach ze źródeł.
Dowody	Treść petycji, lista 84 podpisów, potwierdzenie złożenia u dyrekcji, zdjęcie gabloty.
Refleksja	Najtrudniejsze było rozmawianie z osobami, które nie chciały podpisać. Wzmocniłem argumentację i odwagę cywilną. Następnym razem zacząłbym zbiórkę podpisów wcześniej.

Fundacja Edukacji Globalnej · materiał edukacyjny — treść bezstronna · fundacjaedukacjiglobalnej.pl

MODUŁ PROJEKTU EDUKACYJNEGO

Projekt edukacyjny

Moduł 4 — trzeci filar edukacji obywatelskiej: zespołowy projekt badawczy lub społeczny

O module

Projekt zespołowy to obowiązkowy, trzeci filar przedmiotu (obok wiedzy i działań obywatelskich). W liceum i technikum uczeń realizuje w cyklu co najmniej jeden projekt — badawczy lub społeczny — w zespole do pięciu osób. Moduł daje: (1) uniwersalny scaffold 7-etapowy z gotowymi szablonami, (2) pełny projekt badawczy „Śladami t-shirtu”, (3) pełny projekt społeczny w dwóch wariantach, (4) praktyczny plan prowadzenia projektu tydzień po tygodniu. Ocenianie — zob. Ocenianie i rubryki (Moduł 7).

1. Zanim zaczniecie — jak wybrać temat

Dobry temat projektu spełnia trzy warunki: dotyczy problemu globalnego, ma przełożenie na życie lokalne (glokalność) i jest wykonalny w waszym czasie i zasobach. Zawężajcie temat — lepszy jest wąski projekt zrobiony dobrze niż szeroki zrobiony powierzchownie.

Dwa typy projektu

Projekt badawczy	Projekt społeczny
Celem jest odpowiedź na pytanie badawcze na podstawie min. 3 niezależnych źródeł. Rezultat: raport, analiza, mapa.	Celem jest rozwiązanie zdiagnozowanego problemu w szkole lub okolicy (cel SMART). Rezultat: kampania, petycja, wydarzenie, zmiana zasad.

Zasada dowodowości. Każda liczba w projekcie ma źródło (instytucja + rok). Dane zmienne opatrzcie rokiem odczytu (np. „dane 2026”). Nie dopisujcie wartości „z pamięci”.

2. Uniwersalny scaffold projektu (7 etapów)

Ten szablon nauczyciel wykorzystuje wielokrotnie — dla dowolnego tematu projektu. Rola nauczyciela to facylitacja, nie wykonywanie zadań za zespół.

Etap	Zespół uczniowski	Nauczyciel (facylitator)	Dokumentacja
1. Cel i problem	Problem globalny z przełożeniem lokalnym; pytanie badawcze lub cel SMART.	Doprecyzowanie i zawężenie zakresu; zatwierdzenie tematu.	Karta definicji projektu
2. Planowanie i role	Podział ról (lider, analityk, grafik, promocja); zasoby i metody.	Doradztwo; wsparcie mocnych stron; rozwiązywanie konfliktów ról.	Tablica Kanban
3. Harmonogram	Zadania w czasie; kamienie milowe; terminy pośrednie.	Ocena realności założeń; zatwierdzenie harmonogramu.	Wykres Gantta
4. Realizacja	Badawczy: kwerenda i dane. Społeczny: kampania/petycja/akcja.	Check-iny; wsparcie merytoryczne i organizacyjne.	Robocze notatki, dane
5. Dokumentowanie	Zbieranie dowodów (zdjęcia, wideo, pisma, statystyki).	Systematyczność; nadzór nad zgodnością z RODO.	Karta dokumentacji
6. Prezentacja	Publiczne przedstawienie rezultatów społeczności.	Organizacja, zaproszenie gości, ocena prezentacji.	Prezentacja / wideo
7. Podsumowanie	Ocena celów, analiza SWOT, samoocena kompetencji.	Rozmowa ewaluacyjna; informacja zwrotna.	Ankieta + wpis do portfolio

Podział ról w zespole (3–5 osób)

Rola	Za co odpowiada
Lider / koordynator	Pilnuje harmonogramu i podziału zadań; kontakt z nauczycielem.
Analityk danych	Zbiera i weryfikuje dane, dba o źródła i oznaczanie danych zmiennych.
Grafik / redaktor	Odpowiada za wizualizacje, raport i estetykę prezentacji.
Specjalista ds. promocji	Komunikacja, zaproszenia, dokumentacja (zdjęcia, nagrania) zgodnie z RODO.

3. Gotowe szablony (do wypełnienia)

Karta definicji projektu

Zespół wypełnia na starcie (etap 1) i wpina do portfolio.

Pole	Treść (do wypełnienia)

Pola: temat i problem globalny · przełożenie lokalne · pytanie badawcze lub cel SMART · typ projektu · skład zespołu i role · planowany rezultat · potrzebne zasoby.

Tablica Kanban (podział pracy)

Prosty podział zadań na trzy kolumny — prowadźcie cyfrowo (Trello, Asana) lub na kartkach.

Do zrobienia	W toku	Zrobione

Harmonogram (Gantt uproszczony)

Rozpiszcie zadania na tygodnie i zaznaczcie kamienie milowe.

Zadanie	T1	T2	T3	T4	T5	T6

Karta dokumentacji działania

Wypełniana na bieżąco (etap 5) — dowody realizacji.

Element	Opis / dowód

Elementy: data i miejsce · co zrobiono · kto odpowiadał · dowód (zdjęcie / plik / link) · uwagi.

Ankieta ewaluacyjna (etap 7)

1. Czy osiągnęliśmy cel projektu? W jakim stopniu (0–100%)?
2. Co było największym sukcesem, a co trudnością?
3. Które kompetencje wzmocniłem lub wzmocniłam (argumentacja, weryfikacja, współpraca)?
4. Jak oceniam współpracę w zespole i podział zadań?
5. Co zrobilibyśmy inaczej następnym razem?

4. Projekt badawczy — „Śladami t-shirtu”

Globalne zależności w naszych szafach

Pytanie badawcze i uzasadnienie

Jak nasze decyzje zakupowe (fast fashion) wpływają na prawa pracownicze i środowisko na Globalnym Południu? Temat jest globalny: metka w naszej szafie prowadzi do fabryki i pola bawełny na innym kontynencie.

Metody i źródła (min. 3 niezależne)

- Audyt metek: kraje pochodzenia odzieży w szkole (próba klasowa lub szkolna).
- Ankieta o nawykach konsumenckich rówieśników (Google Forms) — anonimowa.
- **Analiza min. 3 źródeł:** raporty organizacji Fair Trade / Fairtrade International, dane GUS lub Eurostat o imporcie odzieży, raporty o wpływie fast fashion (np. UNEP). Każdą liczbę podawajcie ze źródłem; dane zmienne opatrzcie rokiem odczytu.

Działania krok po kroku

6. Doprecyzujcie pytanie i podzielcie role; wypełnijcie kartę definicji.
7. Zaprojektujcie ankietę i formularz audytu metek.
8. Zbierzcie dane: metki (kraje pochodzenia) i odpowiedzi ankietowe.
9. Przeanalizujcie ślad środowiskowy (transport, woda, odpady tekstylne) na podstawie źródeł.
10. Zbudujcie „mapę naszej szafy” i sformułujcie rekomendacje.
11. Zaprezentujcie wyniki i zorganizujcie szkolny dzień wymiany ubrań (swap party).

Harmonogram przykładowy

Zadanie	T1	T2	T3	T4	T5	T6
Definicja i role	X					
Ankieta i audyt		X	X			
Analiza źródeł			X	X		
Mapa i raport				X	X	
Prezentacja / swap party						X

Rezultat, kryteria sukcesu i ocena

Rezultat: interaktywna „mapa naszej szafy” + raport z rekomendacjami + swap party.

- Zebrano dane z min. 3 niezależnych źródeł, każda liczba ze źródłem.
- Wnioski wynikają z danych, nie z opinii; rekomendacje są konkretne.
- Prezentacja dotarła do szerszego grona niż własna klasa.

Nota RODO. Ankiety zbierajcie anonimowo lub za zgodą; nie publikujcie danych pozwalających zidentyfikować konkretne osoby. Zdjęcia z wydarzeń — tylko za zgodą i bez wizerunku osób, które jej nie wyraziły.

Ocena: wg rubryki projektu w module Ocenianie i rubryki (Moduł 7).

5. Projekt społeczny (dwa warianty)

Wariant A — „Szkolny Tydzień Edukacji Globalnej”

Cel (SMART): w ciągu jednego tygodnia podnieść świadomość rówieśników o wybranym problemie globalnym (mierzone diagnozą przed i po).

Działania krok po kroku

12. Diagnoza wiedzy rówieśników (krótka ankieta wejściowa).
13. Zaplanujcie cykl: warsztaty, debata rówieśnicza, projekcja filmu, wystawa plakatów.
14. Zaproście gości i rozpropagujcie wydarzenie (naturalne powiązanie z Tygodniem Edukacji Globalnej — listopad).
15. Zrealizujcie wydarzenia i udokumentujcie je (karta dokumentacji).
16. Ankieta wyjściowa i pomiar zmiany świadomości.

Kryteria sukcesu

- Mierzalny wzrost świadomości między diagnozą wejściową a wyjściową.
- Udział poza własną klasą; udokumentowane dowody działań.

Wariant B — „Zielony serwer: redukujemy cyfrowy ślad węglowy”

Cel (SMART): zmniejszyć cyfrowy ślad węglowy społeczności szkolnej o 15% w ciągu semestru poprzez kampanię i zasady higieny cyfrowej.

Działania krok po kroku

17. Diagnoza nawyków cyfrowych (czas online, zbędne pliki i e-maile w chmurze).
18. Kampania: infografiki, posty, dzień oczyszczania skrzynek i dysków.
19. Lobbing u dyrekcji na rzecz ustawień energooszczędnych w pracowniach.
20. Opracowanie i podpisanie „Szkolnego Kodeksu Ekologii Cyfrowej” przez dyrekcję i samorząd.
21. Pomiar efektu i publikacja wideoporadnika.

Kryteria sukcesu

- Przyjęty i podpisany kodeks; udokumentowany pomiar zmiany nawyków.
- Realny, choćby częściowy, efekt (np. mniej przechowywanych zbędnych danych).

Wskazówka. Oba warianty łączą się z działaniami obywatelskimi (Katalog działań obywatelskich, Moduł 5) i z wpisem do portfolio (Moduł 6). Dowody dokumentujcie na bieżąco kartą dokumentacji z części 3.

6. Prowadzenie projektu tydzień po tygodniu

Orientacyjny plan na sześć tygodni — dostosuj do liczby godzin i kalendarza szkoły. Po każdym etapie zrób krótki check-in z zespołami.

Tydzień	Co się dzieje	Efekt / kamień milowy
1	Wybór tematu, zawężenie, podział ról, karta definicji.	Zatwierdzony temat i zespół.
2	Planowanie metod, harmonogram (Gantt), przygotowanie narzędzi (ankieta, formularze).	Gotowy plan i narzędzia.
3-4	Realizacja: zbieranie danych lub prowadzenie działań; bieżąca dokumentacja.	Zebrane dane / zrealizowane działania.
5	Analiza, wnioski, przygotowanie rezultatu (raport, mapa, kampania).	Gotowy rezultat.
6	Prezentacja publiczna, ewaluacja (ankieta, SWOT), wpis do portfolio.	Prezentacja + refleksja.

Częste trudności i jak im zaradzić

- **Zbyt szeroki temat** — zawężcie do jednego pytania lub jednego celu.
- **Nierówny podział pracy** — jasne role i tablica Kanban; check-iny nauczyciela.
- **Dane bez źródeł** — każda liczba ze źródłem; braki oznaczcie „[do uzupełnienia]”.
- **Dokumentacja na ostatnią chwilę** — wypełniajcie kartę dokumentacji na bieżąco.

Dziękujemy

Świat globalnych zależności — cyfrowy pakiet
dydaktyczny do Działu VII.

NOTA O BEZSTRONNOŚCI

Materiał edukacyjny — treść bezstronna. Fundacja Edukacji Globalnej występuje jako wydawca, nie strona sporu. Każdy temat sporny prezentuje ≥ 2 stanowiska bez rozstrzygania.

LICENCJA

Materiał do użytku edukacyjnego (miejsce do doprecyzowania licencji)

EDUKACJA >
> GLOBALNA

fundacjaedukacjiglobalnej.pl · Instagram: @edukacja_globalna

Wersja 1 · 2026 · Dane zweryfikowane 03.07.2026

